

ספר שפיטות

פרק שני עבודה זרה

אין מעמדיו

למה

אמר ר' יוחנן אין מעמדיו... אלא מעמדו של ישראל...

אמר ר' יוחנן אין מעמדיו... אלא מעמדו של ישראל...

אמר ר' יוחנן אין מעמדיו... אלא מעמדו של ישראל...

אמר ר' יוחנן אין מעמדיו... אלא מעמדו של ישראל...

אמר ר' יוחנן אין מעמדיו... אלא מעמדו של ישראל...

אמר ר' יוחנן אין מעמדיו... אלא מעמדו של ישראל...

אמר ר' יוחנן אין מעמדיו... אלא מעמדו של ישראל...

אמר ר' יוחנן אין מעמדיו... אלא מעמדו של ישראל...

אמר ר' יוחנן אין מעמדיו... אלא מעמדו של ישראל...

אמר ר' יוחנן אין מעמדיו... אלא מעמדו של ישראל...

אמר ר' יוחנן אין מעמדיו... אלא מעמדו של ישראל...

אמר ר' יוחנן אין מעמדיו... אלא מעמדו של ישראל...

אמר ר' יוחנן אין מעמדיו... אלא מעמדו של ישראל...

אמר ר' יוחנן אין מעמדיו... אלא מעמדו של ישראל...

אמר ר' יוחנן אין מעמדיו... אלא מעמדו של ישראל...

אמר ר' יוחנן אין מעמדיו... אלא מעמדו של ישראל...

אמר ר' יוחנן אין מעמדיו... אלא מעמדו של ישראל...

אמר ר' יוחנן אין מעמדיו... אלא מעמדו של ישראל...

מסכתנו

... וכלל בו כל עניניו ...

... וכלל בו כל עניניו ...

... וכלל בו כל עניניו ...

... וכלל בו כל עניניו ...

... וכלל בו כל עניניו ...

... וכלל בו כל עניניו ...

... וכלל בו כל עניניו ...

... וכלל בו כל עניניו ...

ועוד

... וכלל בו כל עניניו ...

... וכלל בו כל עניניו ...

... וכלל בו כל עניניו ...

... וכלל בו כל עניניו ...

... וכלל בו כל עניניו ...

... וכלל בו כל עניניו ...

... וכלל בו כל עניניו ...

ועוד

... וכלל בו כל עניניו ...

... וכלל בו כל עניניו ...

... וכלל בו כל עניניו ...

... וכלל בו כל עניניו ...

... וכלל בו כל עניניו ...

... וכלל בו כל עניניו ...

... וכלל בו כל עניניו ...

ועוד

... וכלל בו כל עניניו ...

... וכלל בו כל עניניו ...

... וכלל בו כל עניניו ...

... וכלל בו כל עניניו ...

... וכלל בו כל עניניו ...

... וכלל בו כל עניניו ...

זר
נד
נד
ש
ר
יה

נין
יין
וט
זה
ש
א
יין
זת
בון
חר
נד
בין
חר
מו
כח
כן
גח
בק
זד
לא
כל
זל
זת
או
זת

קטו
נת
נד
זא
זא

תשובה אם של ישראל היא פשיטא שאין חוששין שהרי אמרו [שם ע"א] חמפ"ג בחותם אחד מותר. ועוד שאין חוששין אלא לחליפין אבל לשמא יאבד את שלו להטיח פני הגבינה בשומן שלו כדי להעביר את ישראל בזה לא חששו. וזה מתברר במקומות מן התלמוד. ואם של גוים היא אפילו כן אין חוששין להם עכשיו שאסור הוא להם ועונשין עליו מפני שאוכלין אותה בימים האסורין להם באכילת בשר, ובכל דבר שאין דרכם אין חוששין כדרך שאמרו בכבשין [שם ע"ב].

סח

נכפל במיוחדות לרמב"ן סי' קמט

שאלת שפחות אלו הקנויות לנו אם דינן כעבד ערף אחר שהם קנויות למעשה ידיהם, ואם יהיו בכלל גזרותיהם.

תשובה לא נתברר מלשון השאלה לאי זה ענין היא שאלה. ואם לענין שביתה אתה אומר כלומר שנהיה מצוין על שביתתן במלאכתנו, הרי אלו ודאי בכלל ואסורין במלאכת ישראל כעבד ערל [יבמות מה, ב]. אעפ"י שיש מרבתינו שסבורין לומר בכל עבד ערל שאין אנו מצוין על שביתתן אלא אם כן הוא עבד תושב כלומר שקבל שבע מצות בני נח [ע"ז סד, ב]. ויש להם על מי שיסמכו במסכת כריתות. אלא שאין דעתי נוטה כן, אלא כל העבדים הערלים שלנו בכלל שביתה במלאכתנו, ואין זה מקום אריכות לפי שלא באה שאלתך על זה. **בודאי** הרי הן בכלל גזרת מגען ביין של ישראל ובגבינות ובכלל כל הגזרות. אלא שיש מרבתינו ז"ל שעמעמו על בשולי העבדים והשפחות שלנו להתיר, ונותנין טעם לדבריהם שאין איסור הבשול אלא מגזרת חתנות [שם לה, א] ואין גזרת חתנות וקרוב הדעת אלא במי שעושה מרצונו לאהבת ישראל, ואלו עושין בין ירצו בין לא ירצו ואין קרוב הדעת בכיוצא בזה ולא גזרת חתנות. ומכל מקום אין דבריהם מחוורין בעינינו ואין אנו סומכין על זה, אלא שנוהגים אנו איסור בבשוליהם ואפילו בדעבד. L

סח

נכפל במיוחדות לרמב"ן סי' קצב

שאלת עוד עכשיו שנהגו לקרות קרית שמע קודם יציאת הכוכבים. ויש נותנין טעם

לדבר שאינו אלא כדי לעמוד בתפילה מתוך דברי תורה, ובקרית שמע שעל מוטתם הם יוצאים ידי חובתם. מה לעשות בברכותיה שלא יהו לבטלה.

תשובה כבר ידעת שזו דעת גדולי הדורות וסמכו בזה על דברי הירושלמי [ברכות פ"א ה"א] שמפורש שם כן. ולדבריהם הברכות אינן מעכבות. וכדמוכח נמי במתני' דהיה קורא בתורה [ברכות יג, א] דקתני אם הגיע זמן המקרא יצא, דאלמא ברכות אינן מעכבות. והכי דייק מינה בירושלמי. וברכות אלו אינן ברכות של ק"ש דהא לא מברכין אשר קדשנו וצונו לקרוא את שמע, אלא ברכותיהן שנתקנו קודם הקריאה. וכן דעת הגאונים ז"ל. ולפיכך אם קראו קודם לזמן קרית שמע אין בכך כלום. וכל זמן המקדש היתה אחת מהן נקראת שלא עם קרית שמע. וכדאמרינן התם [יא, ב] אמר להם הממונה ברכו ברכה אחת, מאי ברכה אחת, חד אמר אהבה רבה וחד אמר יוצר המאורות. ורבי נמי שהיה מעביר ידיו על גבי עיניו וקורא פסוק ראשון, וזו היא קרית שמע של רבינו הקדוש [שם יג, ב]. ואיפליגו בגמרא רבי שמעון ברבי ורבי חייא, חד אמר תוור ואומר, וחד אמר אינו תוור ואומר. ולדברי האומר תוור ואומר הרי הוא אומר (אלא) [שלא] עם קרית שמע.

ע

נכפל במיוחדות לרמב"ן סי' קסח, ובקיצור לקמן סי' תשסח

שאלת עוד ישראלים שיש להם בורות מלאים חטים ובקרקעית הבור וקירותיו יש מן החטה שנתבקעה מלחות הארץ. אם צריך לבערו ולמכרו לישראל קבא קבא דכי היכי דכליא קמי פיסחא [ראה פסחים מ, ב]. או אם יוכל למכרו לגוי על מנת שלא להוציא משם עד לאחר הפסח ובלא קבלת אחריות. כחמצו של נכרי ברשותו של ישראל שעושה לו מחיצה עשרה [פסחים ו, א], ובור זה כמחיצה עשרה. או נאמר שאינו צריך אלא ביטול דהוה ליה כעושה את ביתו אוצר קודם שלוששים יום ואין דעתו לפנותו בפסח [נדאיתא שם]. ועוד שזה חמץ נוקשה הוא שאינו ראוי לאכילה ומסריח הוא. הכל תודיעני.

תשובה מדעתי מה שאמרת שיש בקרקעית הבור חטים שנתבקעו, לא שיהא הדבר ברור אלא שאמרת מפני שמן הסתם יש מבוקעות ואפשר שאין שם. ולפיכך

14] ... 15] ...

... ..

[a]

... ..

16] (9)

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

קיג פרטי רמזי דינים המחודשים המבוארים בזה הסימן

[ד] דין בישולי שפחות ישראל: [א.ב.] טעם היתר אפונים קלויים: [ז] אין הדלקת האש מועיל אלא בפת אבל לא בתבשיל: [ח] שיעור מאכל בן דרוסאי: ניפוח בפה או בשפופרת אם מתיקה שעושים הגוים מסולת ודבש: ניליש שעושים הגוים שקורים אוביאטי: **א(א) שלקות שבשלם גוי אסורים.** נמשנה פרק אין מעמידין (לה): מני שלקות של גוים בכלל דברים האסורים באכילה ופירש רש"י שלקות כל דבר ששגלו גוי ואפילו בכלי טהור וכולהו משום חמנות וכך כתב הרמב"ם צ"ל (מהמ"א ה"ט). ובגמרא פירש רש"י (למ. ד"ה מדרבנן) טעמא אחרתא שלא יהא ישראל רגיל אלל גוי במאכל ובמשמה ויחילנו דבר טמא בן: **ד(ב) ו"ד אברהם היה מתירם** אה בשלם גוי בביתו של ישראל וכו'. כן כתבו גם התוספות **ד(ג) אלא מדרבנן** והמרדכי (סי' תמל) שהיה אומר ה"ר אברהם ג' ולא הודה לו רבינו תם דלא שגא צנית הגוי לא שגא צנית ישראל דלא פלוג רבנן וכן נראה שהוא דעת הפוסקים שסתמו דבריהם ולא חילקו [בדק הבית] ולאפוקי מרבינו ירוחם (ני"ז ח"ז קס ע"ד) שכתב שרוב הפוסקים הסכימו להתיר [עד כאן]:

קיג א שלקות וכו'. כבר כתבתי צריש סימן קי"ג דלסמכותה אקרא (דברים ז' כח) דלכול צכספ תשירני וכו' ומשמע ללא אסרו חכמים אלא מה שמצטל הגוי צניתו דהכי איירי קרא לכול צכספ תשירני וכו' וכמ"ש ה"ר אברהם דנחא איכא משום חמנות ומשום שיאכילנו דברים טמאים אבל כשמצטל צניתו של ישראל ליכא למיחש מידי וכ"כ בהגה"ה על סם הר"י מאורלייניש וכתב צאיסור והיתר הארוך כלל מ"ג דין י"ג דעדיענד נוהגים לסמוך אדברי ה"ר אברהם דמתיר צשולי גוים צנית ישראל ובהגהת שערי דורא סימן ע"ה (סק"ז) על סם מהרא"י כתב דנוהגין להתיר לכתחלה להניח שפחות גויות לצל וללוח ואפשר דמכני אהא דלי אפשר שלא יחמה אחד מצני צית צגחלים לצורך צישול או צלייה עכ"ל וראב"ן כתב צמטצתו דיש מצבותינו נתנו טעם להתיר צעצדים ושפחות משום דאין חמנות וקירוב הדעת אלא צמי שעושה צרצונו מאהבת ישראל ואלו עושין צין ירצו צין לא ירצו ואין קירוב הדעת צהן ומסיק דאין אנו סומכין ע"ז עכ"ל ונראה דרבותינו נמי לא אמרו אלא צעצדים ושפחות גוים הקטויים וכמ"ש הראב"ן להתיר צאלו כמו שכתב צית יוסף וכך הציא רבינו סוף סימן זה צריך ליזהר צשפחות גויות משמע דמייירי צאינן קטויות אלא שפחות גויות שהם נשכרין לשנה או לחצי שנה דאין להם היתר זה אלא מטעם שכתב מהרא"י וכך נהגו היתר בכל שפחות גויות נשכרות מיהו צריך שיהא ישראל יוצא ומכנס כדי שלא תשים דבר איסור צתוך התצטיל להצניח חלקה:

ב ו"ד אסרו אלא דבר שאינו נאכל כמו שהוא חי וגם וכו'. כתב צית יוסף על סם התוספות והרא"ש שרבינו תם פסק כחרי לשיני להקל וכן דעת ר"ח וכן פסק הרמב"ם וכו' אבל צמרדכי (סי' תמל) כתב צלשון הזה איכא צינייהו דגים קטנים רבינו תם פסק כלישנא צתרא דרבי יוחנן קאי כותיה צסוף פרק רבי ישמעאל ור"ח פסק כחרי עולה על שגלו גוי וכולהו משום חמנות וכך כתב הרמב"ם צ"ל (מהמ"א ה"ט). ובגמרא פירש רש"י (למ. ד"ה מדרבנן) טעמא אחרתא שלא יהא ישראל רגיל אלל גוי במאכל ובמשמה ויחילנו דבר טמא בן: **א(א) בשלם גוי בביתו של ישראל** וכו'. כן כתבו גם התוספות **ד(ג) אלא מדרבנן** והמרדכי (סי' תמל) שהיה אומר ה"ר אברהם ג' ולא הודה לו רבינו תם דלא שגא צנית הגוי לא שגא צנית ישראל דלא פלוג רבנן וכן נראה שהוא דעת הפוסקים שסתמו דבריהם ולא חילקו [בדק הבית] ולאפוקי מרבינו ירוחם (ני"ז ח"ז קס ע"ד) שכתב שרוב הפוסקים הסכימו להתיר [עד כאן]:

ד(א) כתוב צלרמות חיים (הלי איסורי מאכלות סי' סו) כתב הרמב"ן [א] צמטצתו דעמי שאין איסור שפחות הללו הקטויות לנו דמלככה דעבד ערל דישראל היא דקטוי לו למעשה ידיו ומזוהר עליו צצנת מן התורה וליתיה בכלל גוים והילכך ליתיה בכלל גורות דידהו וכן נהגו עכ"ל דן. והרא"ה (נדה"ב צ"ג ע"ז נד.) הן כתב אף על פי שהדעת נוטה לדבריו בעל נפש ראוי להחמיר על עצמו וכן כתב [צ] הרשב"א ואלו נוהגים איסור צצשוליהן ואפילו דעדיענד עכ"ל (א) והם דבריו צמטצתו (מ"א סימן סו ומקצו ובמכות למצ"ן סי' קמט):

א(ב) ו"ד אסרו אלא דבר שאינו נאכל במות שהוא חי וגם עולה על שגלו גוי וכולהו משום חמנות וכך כתב הרמב"ם צ"ל (מהמ"א ה"ט). ובגמרא פירש רש"י (למ. ד"ה מדרבנן) טעמא אחרתא שלא יהא ישראל רגיל אלל גוי במאכל ובמשמה ויחילנו דבר טמא בן: **א(א) בשלם גוי בביתו של ישראל** וכו'. כן כתבו גם התוספות **ד(ג) אלא מדרבנן** והמרדכי (סי' תמל) שהיה אומר ה"ר אברהם ג' ולא הודה לו רבינו תם דלא שגא צנית הגוי לא שגא צנית ישראל דלא פלוג רבנן וכן נראה שהוא דעת הפוסקים שסתמו דבריהם ולא חילקו [בדק הבית] ולאפוקי מרבינו ירוחם (ני"ז ח"ז קס ע"ד) שכתב שרוב הפוסקים הסכימו להתיר [עד כאן]:

אמר רב שמואל בר רב יצחק אמר רב כל הנאכל כמות שהוא חי אין בו משום צישולי גוים צסורא מתנו הכי צפומצדיתא מתנו אמר רב שמואל בר יצחק אמר רב כל שאינו עולה על שלחן מלכים ללפת צו את הפת אין בו משום צישולי גוים מאי צינייהו איכא צינייהו

אמר רב שמואל בר רב יצחק אמר רב כל הנאכל כמות שהוא חי אין בו משום צישולי גוים צסורא מתנו הכי צפומצדיתא מתנו אמר רב שמואל בר יצחק אמר רב כל שאינו עולה על שלחן מלכים ללפת צו את הפת אין בו משום צישולי גוים מאי צינייהו איכא צינייהו

קיג (א) ובאיסור והיתר הארוך כלל מ"ג (דין יג) כתב ודוקא לכתחלה אבל אם בישלה שפחה בבית ישראל בדיעבד סומכין על דברי ר' אברהם ון שמתיר בישולי גוים בבית ישראל עכ"ל. ובהגהות שערי דורא בשם מהרא"י (סי' עה אות ב) ז"ל בכמה מקומות נוהגין

פרישה אסור משום צישולי גוים ובהג"ה שערי דורא צסם מהרא"י כתב דאלו נוהגין להקל לכתחילה שהשפחות והעצדים נוהגין לצטל צנית ישראל וסומכין שאי אפשר שלא יחמה אחד מצני הצית צאש מעט ומכאן דייק רמ"א צסעיף (ד' [ו] דאפילו חיתוי צלא כוונת צישול מועיל וצסעיף (ד' [ו] כתב ד"ח דאפילו לא חיתה ישראל ולא השליך סם קיסס רק צגויה הדליקה האש מאש של ישראל שרי עכ"ל והוא דעת מוהר"ם שכן כתב איסור והיתר הארוך (כלל מג ע"ה)

חדושי הגהות קיג [א] בתשובה המכוננת להרמב"ן סימן רפ"ד: [ב] על דברי (הרא"ש) [הרא"ה] כתב וכ"כ הרשב"א וכו' וצאמת לפי הנראה לא ראי זה כראי זה (דהרא"ש) [דהרא"ה] החמיר רק לכתחלה והרשב"א אסר אף דעדיענד וצ"ל שהרצ"י סובר דמ"ש (הרא"ש) [הרא"ה] דבעל נפש ראוי להחמיר על עצמו היינו אפילו דעדיענד (כנסת הגדולה (הגהת צ"י אות ו) ועיין סם שהאר"י עוד:

הגהות והערות לח ע"ה) מההיא דגוי שחרך ריש אוניה ומההיא דישראל שהניח על גבי גחלים: [ב] עיין ב"ח סימן קיב סעיף א מה שכתב בזה: [ג] עיין תוספות שם כתבו על שם הר"ר אברהם ב"ר דוד, ואם הוא הראב"ד שבהשגות קצת קשה למה לא הגיה על הרמב"ם בפ"ז מהמ"א שדבריו מבוארים דאפילו בישראל בבית ישראל איכא למיגזר משום בישול גוים, דאין דעתו כן אלא דוקא במבשל בביתו של גוי, גם הרשב"א והר"ן איך לא הביאו סברתו שתמיד מביאים מחידושי הראב"ד, ועיין במרדכי שכתב על שם ה"ר אברהם דאורלייניש ובודאי שאינו הראב"ד שהראב"ד היה מפוקדו (כנה"ג בהג"ה אות ב), ועיין בהגהות פורת יוסף שעל מסכת ע"ז שכתב דצ"ל ר' אפרים בן דוד וכן הובא בתוספות דף לט ע"ה ר"ה אמר רב וכן איתא בכמה מקומות שנהלק ר' אפרים עם רבינו תם מה שאין כן הראב"ד. ועיין ב"ח שמביא בשם הגה"ה דין זה ע"ש הר"י דאורלייניש, ובאיסור והיתר הארוך (כלל מג דין יג) מביא על שם רש"מ וראב"ה מאורלייניש: [ד] עיין בתשובות הרשב"א ח"א

פרישה אסור משום צישולי גוים ובהג"ה שערי דורא צסם מהרא"י כתב דאלו נוהגין להקל לכתחילה שהשפחות והעצדים נוהגין לצטל צנית ישראל וסומכין שאי אפשר שלא יחמה אחד מצני הצית צאש מעט ומכאן דייק רמ"א צסעיף (ד' [ו] דאפילו חיתוי צלא כוונת צישול מועיל וצסעיף (ד' [ו] כתב ד"ח דאפילו לא חיתה ישראל ולא השליך סם קיסס רק צגויה הדליקה האש מאש של ישראל שרי עכ"ל והוא דעת מוהר"ם שכן כתב איסור והיתר הארוך (כלל מג ע"ה)

חדושי הגהות קיג [א] בתשובה המכוננת להרמב"ן סימן רפ"ד: [ב] על דברי (הרא"ש) [הרא"ה] כתב וכ"כ הרשב"א וכו' וצאמת לפי הנראה לא ראי זה כראי זה (דהרא"ש) [דהרא"ה] החמיר רק לכתחלה והרשב"א אסר אף דעדיענד וצ"ל שהרצ"י סובר דמ"ש (הרא"ש) [הרא"ה] דבעל נפש ראוי להחמיר על עצמו היינו אפילו דעדיענד (כנסת הגדולה (הגהת צ"י אות ו) ועיין סם שהאר"י עוד:

הגהות והערות לח ע"ה) מההיא דגוי שחרך ריש אוניה ומההיא דישראל שהניח על גבי גחלים: [ב] עיין ב"ח סימן קיב סעיף א מה שכתב בזה: [ג] עיין תוספות שם כתבו על שם הר"ר אברהם ב"ר דוד, ואם הוא הראב"ד שבהשגות קצת קשה למה לא הגיה על הרמב"ם בפ"ז מהמ"א שדבריו מבוארים דאפילו בישראל בבית ישראל איכא למיגזר משום בישול גוים, דאין דעתו כן אלא דוקא במבשל בביתו של גוי, גם הרשב"א והר"ן איך לא הביאו סברתו שתמיד מביאים מחידושי הראב"ד, ועיין במרדכי שכתב על שם ה"ר אברהם דאורלייניש ובודאי שאינו הראב"ד שהראב"ד היה מפוקדו (כנה"ג בהג"ה אות ב), ועיין בהגהות פורת יוסף שעל מסכת ע"ז שכתב דצ"ל ר' אפרים בן דוד וכן הובא בתוספות דף לט ע"ה ר"ה אמר רב וכן איתא בכמה מקומות שנהלק ר' אפרים עם רבינו תם מה שאין כן הראב"ד. ועיין ב"ח שמביא בשם הגה"ה דין זה ע"ש הר"י דאורלייניש, ובאיסור והיתר הארוך (כלל מג דין יג) מביא על שם רש"מ וראב"ה מאורלייניש: [ד] עיין בתשובות הרשב"א ח"א

זוהי קריאתו... א] וכל אלו חזק... (text continues with religious commentary)

לכל משהו... (text continues with religious commentary, mirroring the left column)

משהו

של (ענין ענין) (שם, שם)

אל דקוה קריאתו... (text continues with religious commentary)

אל דקוה קריאתו... (text continues with religious commentary, mirroring the left column)

משהו

ואלו... (text continues with religious commentary)

ואלו... (text continues with religious commentary, mirroring the left column)

משהו

קריאתו של (שם)

קריאתו של... (text continues with religious commentary)

קריאתו של... (text continues with religious commentary, mirroring the left column)

קריאתו של... (text continues with religious commentary, mirroring the left column)

ה ו'לא אסרו אלא בבישול שעל ידי האש בו' עד הלכך בשור או דגים קטנים שכבשן גוי או מלחן וכו'. מימנא דרז אסי אמר רב פרק אין מעמידין (דף לה.) דגים קטנים מלוחים אין זהם משום ציטולי גוים ומפירוט ר"ח שהציאו התוספות (ד"ה דגים) משמע דוקא צמלחן ישראל אבל צמלחן גוי אסור וכן פירש הערוך וכ"כ הגהת אשירי (פ"ג סי' לה) לשם על שם רש"ם אבל האלפסי והאשירי צ"ע גאון פסקו דלית הלכה כרבי יוחנן וכאז"ל אלא ציטתה ללייה ציד גוי דאסור אבל דגים מלוחים ציד גוי שרי כחוקיה וצ"ע קפרא וכן פסק הרמז"ם פי"ו מהלכות מאכלות אסורות והרשב"א בתורת הצית והתוספות הקשו אפילו אין מלוחים נמי שרי כיון דאין עולין על שלחן מלכים כדאמר התם איכא ציטתיהו דגים קטנים אומר רבינו יהודה צריך לומר דמיירי בגדולים קצת שעולים לפעמים על שלחן מלכים ולהכי קאמר דוקא צמלוחים שנכלין כמות שהם חיים צמלחן שזב אין זהם משום ציטולי גוים והרשב"א פירש צית ג' שער ו' להדיא דדוקא קודם מליחה אין דגים

וחתה בו וגמרו מותר (ז): י כתב הרשב"א הניח ישראל על גבי גחלים עוממות שלא היה ראוי להתבשל עליהם ובא גוי והפך בו ונתבשל הרי זה אסור: יא הניח ישראל על גבי האש (ט) והניח הגוי [ו] לשומרו והפך בו כג' ואין ידוע אם סלקו גוי עד שלא הגיע למאכל בן דרוסאי אם לאו הרי זה מותר (י) ואין חוששין שמא סלקו דספק דבריהם להקל (עירובין מה:): יג ולא אסרו אלא בבישול שעל ידי האש אבל

מאכלות אור (ג) שהר"מ (תשובות מהר"ם רוטנבורג ד"פ סי' לג ד"ל סי' שמצ) וה"ר פרץ (הגהות סמ"ק סי' רכג אות ג) מתירם [בדק הבית] וכתב רבינו ירוחם (ני"ז ח"ו קסא) דאף האוסר לא אסר אלא כשהיה מונח בסל שאילו היה מונח על גבי גחלים אפילו התחיל נכרי וגמר ישראל מותר דלא שייך בזה שיעור מאכל בן דרוסאי כאן [עד כאן] והרשב"א (מוה"א צ"ג ש"ו נה) כתב צ"ע ר"ח לאסור ושיש מתירין והוא ז"ל הכריע כדברי ר"ח. וגם הר"ן (שם: ד"ה ואינו אסור) כתב אף ע"פ שיש חולקים על דברי ר"ח ואומרים דכל שצא לידי ישראל צענין שאינו ראוי לרוב בני אדם וגמרו ציטולו ע"י ישראל מותר דברי ר"ח ז"ל עיקר וכן הסכים הריב"ש (סי' מקד) והכי נקטינן דדברי ר"ח דברי קבלה הם וכל שכן שהסכימו עמו הני רבותא והרא"ש הוא יחיד. מיהו אם הוא שעת הדחק כגון שהוא ערב צמת או ערב יום טוב או שיש הפסד מרובה צדד כיון דמידי דרצנן הוא כדי הם הנך רבותא דשרו לסמוך עליהם (ח):

כתב הרשב"א (תוה"ק צ"ג ש"ו צג סו"א וע"ב) הניח ישראל על גבי גחלים עוממות וכו'. מצוה דברי הרשב"א דהיינו

צמלחן ישראל בן דרוסאי בלא הפוכו מותר ורבינו סמך על מה שכתב שלא היה ראוי להתבשל וסמך ציטול צמלוחים זהו הוא כמאכל בן דרוסאי וכבר נתבאר לעיל דלא שרינן צמלחן גוי בלא צמלחן מעל האור האם סלקו גוי או ישראל והמזויר כג' גוי אסור: יא הניח ישראל על גבי האש והניח הגוי לשומרו והפך בו ואין ידוע אם סלקו גוי וכו'. עוד נתן הרשב"א (מוה"א צ"ג ש"ו נה) והפך בו עד שיצא מצית הכנסת או מצית המדרש ואינו חושש וכן אשה ששפתה קדרה ע"ג כירה וכו' וקממא דמילתא שאין שם שומר שידוע אם סלקו מע"ג האש היא מתניתא וגם ר"ח (ע"ו) לא סו"א גליון) כן פירש והני מילי דליכא חשש דחליף ליה כגון שיש שומר עליה שלא תחליף או שסגר הדלת עליה ועל צפניה כראוי שלא מוכל לנצח ולהציא דבר האסור ולהחליף וכגון שידוע שאין עתה צמלחן שום דבר אסור אלמא כל היכא דליכא למיתש לחלופי לא מיישנין דילמא סלקה גוי והמזויר עכ"ל: יגא) ו'לא אסרו אלא בבישול שע"י האש וכו'. כן כתב הרשב"א בתורת הצית (הק"ר צ"ג ש"ו ג): והוא נלמד מדתנן (לה:): שלקות של גוים אסורין ושלקות היינו תולדות האור אבל מליחה לא אסורין ועוד מדשרי צפרק אין מעמידין (דף לו:): כצ"ע שאין דרכן לתת לתוכן יין וחומץ ואף על פי שהכזב הרי הוא כמזבזל אלמא לא אסרו אלא תולדות האור לצד ועוד מדאמרין (שם לו:): אמתניתין דשלקות דאחיה מדכתיב (דברים ז כח) אוכל צבסק תצירני וכו' מה מים שלא נשתנה צרייתן ע"י האור וכו' אלמא לא אסרו אלא ע"י האור וגם יש ללמוד כן מדין דגים קטנים צמלחן ודג מליח דצמלחן:

דרבי משה

(ז) וכן הוא במדרכי פרק אין מעמידין (דף שפ"ו) (סי' תתלא) דאם נתבשל כמאכל בן דרוסאי ביד גוי וחתה בו ישראל שרי עכ"ל: (ח) ותמנהני עליו שכתב כיון דהרא"ש הוא יחיד בדבר זה אחרי שבצעמו כתב דרבים הסכימו עמו להתירו וכל שכן דמוהר"ם וה"ר פרץ והמרדכי שדרכן בכל מקום להחמיר והכא מקילין והמה בתראי נינהו שיש לסמוך עליהו באיסור בישולי גוים שהוא מדרבנן וכן פסק האיטור והיתר הארוך (כלל מג דין ט) דכן נוהגין:

פרישה

דצירא ליה דמועיל חימוי וכבר נתבאר שאין כן דעת הפוסקים צ"י. ול"ג דאם כן "וגמרו" לא הל"ל ועוד דכל צמלחן ז"ו מהילכך אפילו אם צמלחן בו מיומרת דהא איה קאי. לכן נלע"ד דגם הרא"ש מודה צ"ע כיון דתחילת ציטולו עד מאכל בן דרוסאי היה ציד גוי אם הוא גס גמר ציטולו ציד גוי לא מהני החימוי דצמלחן וכן מוכח בסוף סימן זה וכמ"ש שם (אות טו) ע"י"ש: (ט) והניח הגוי לשומרו והיפך בו. ס"א גרסינן ולהפכו: (י) ואין חוששין שמא סלקו דספק דבריהם להקל. ועוד דאין לגוי הנחה צמלוחו שנתנו לכן. רשב"א:

דרישה

[ג] כתב הרשב"א הניח ישראל בו' ובא גוי והיפך בו ונתבשל בו'. לכאורה משמע שקאי (ה) [הפכה על האש ובסיפא משמע שקאי על היפוך הבשר והרשב"א בתורת הבית הקצר בית ג' שער ז' (צג סו"א) אין הגירסא כך אלא ז"ל הניח ישראל על גבי גחלים עוממות שלא היה התבשל מתבשל עליהם אם בא גוי והיפך בהם ונתבשל הרי זה אסור

חדושי הגהות

[ו] לשמרו ולהפכו כ"ה צמ"א (פרישה):

הגהות והערות

כך אסור, אין נפקא מינה בין מונח בסל למונח ע"ג גחלים, כיון דבין הכי ובין הכי נתבשל כמאכל בן דרוסאי ביד גוי: [כב] בן הגירסא בדפוס, ובדפוסים המאוחרים הגירסא "והתירו" גוי ונראה דהוא ט"ס: [כג] בכת"י אחד הנוסח לשמרו "ולהפכו", ובדפוסים ספור ובדפוסים שלוניקי הנוסח לשמרו "ולהפך בו", ונוסח זה תואם לנוסח הרשב"א בתורת הבית הקצר, ועיין פרישה אות ט:

מאמר זה על המצב הכלכלי והחברתי בארץ ישראל בשנת 1917. המצב הכלכלי הוא גורם חשוב בהתפתחות הארץ, והחברתי הוא גורם חשוב בהתפתחות האדם.

המצב הכלכלי בארץ ישראל בשנת 1917. המצב הכלכלי הוא גורם חשוב בהתפתחות הארץ, והחברתי הוא גורם חשוב בהתפתחות האדם.

המצב הכלכלי

המצב החברתי

המצב הכלכלי בארץ ישראל בשנת 1917. המצב הכלכלי הוא גורם חשוב בהתפתחות הארץ, והחברתי הוא גורם חשוב בהתפתחות האדם.

המצב הכלכלי בארץ ישראל בשנת 1917. המצב הכלכלי הוא גורם חשוב בהתפתחות הארץ, והחברתי הוא גורם חשוב בהתפתחות האדם.

המצב החברתי

המצב הכלכלי

המצב הכלכלי בארץ ישראל בשנת 1917. המצב הכלכלי הוא גורם חשוב בהתפתחות הארץ, והחברתי הוא גורם חשוב בהתפתחות האדם.

המצב הכלכלי בארץ ישראל בשנת 1917. המצב הכלכלי הוא גורם חשוב בהתפתחות הארץ, והחברתי הוא גורם חשוב בהתפתחות האדם.

המצב הכלכלי

המצב החברתי

המצב הכלכלי בארץ ישראל בשנת 1917. המצב הכלכלי הוא גורם חשוב בהתפתחות הארץ, והחברתי הוא גורם חשוב בהתפתחות האדם.

המצב הכלכלי בארץ ישראל בשנת 1917. המצב הכלכלי הוא גורם חשוב בהתפתחות הארץ, והחברתי הוא גורם חשוב בהתפתחות האדם.

שפתי בהן יורה דעה קיג הלכות מאכלי עובדי כוכבים מורי זהב

התעורר עמו... והוא סבור...
הוא סבור... והוא סבור...
הוא סבור... והוא סבור...

ע"י הדמיון יש בהן משום בשולי עובד כוכבים וצ"ח כלל ע"פ סוף דין ט"ו כחז עליו וחזו כרחה בערמונו...
האכלתו מיין ע"ל ותיין בהכרח שבסוף ספר ח"ו"ט מ"ח חלק בערמוני:
יהא המעושה אינו כמבושל... וכחזו כ"י וד"מ ומוחו משמע דלע"פ טעמו ישראל חס בשל עובד כוכבים האור דומיה דגנים גדולים...
דבכמון ע"ל ולכאורה ממעט דקא"י גם הלגים קטנים אבל ברו"ח כלל מ"ג דין ע"ו כחז דגנים קטנים אפילו עושם עובד כוכבים ובעלם לח"כ שרי דעיפוהו הוא מהו בכל מיניו למנוחה ע"ש ולפי' להיש מותרין כבסוף מ"ב דגים גדולים מלומים שישלם עובד כוכבים ה"ה דגים גדולים מעושים שישלם עובד כוכבים וכו"כ הב"ח קטור...
אחרון: י"ג תמרים בו... חכ"מ כלל מ"ג דין ג' ומיהו ה"י אכסו ופסחין אף ע"פ שרוב חכילותן ע"י ל"ו וביטול חס ללחו ונשגן עובד כוכבים מותרים דמ"מ נאכלים גם כן מיין ועוד שרוב עיקר האכילתן ח"י ע"כ: כ כלים שבשל בו... וכחזו כ"ה"ח כלל ע"ה דין י"ד ח"ל וכלים שביטלו בהן עובדי כוכבים באורנין לכן תיך לומר בשפחות עובדת כוכבים המבשלות לעמון כבית רבן שלא ייתנו ע"ג האור ולא קדמו והייתו בו לייך הגעלה ע"ל ואין להקשות דהא כחז ע"ס דין י"ז לדביעבד כוכבים להסיר אפילו המבשיל שנתבשל בבית ישראל י"ל כמ"ח בב"ש שבסוף ס' ח"ו"ט דלע"פ שבעלם בבית ישראל חס בשלם לעמנה ברע עפי ואף על גב דבבב"ש כח"מ מותר בבית ישראל מעשה דלי"ח שלא יתחם אחד מזני הבית ו"ל דחם מבשלת לעמנה אין רגילות כלל ש"ה מבני הבית יתחם: כ"א צריכים הכשר בו... וא"ל נתבשלה בהן דיבעבד יש רוב נתבשיל שרי דבשולי עובדי כוכבים

י"ג [לדן] י דג שמלחו עובד כוכבים (לה) ופירות שעששנו עד שהכשירין לאכילה הרי אלו מותרין [לז] דמלחו אינו ברותח בגיורה זו י"ח (טו) והמעושה אינו כמבושל:

הנה גם כמות אינו כמבושל ללא אכסו חס ביטול של חס (מ"ד):
י"ד (י"ד) י"י ביצה [לז] אף על פי שראויה לגומעה (ע"ו) היה אם בשלה עובד כוכבים אסורה:
מ"ו י"ח (י"ח) י"ח חמרים המרים קצת [לח] שאינם נאכלים אלא על ידי הרחק אם בשלם עובד כוכבים אסורים:
מ"ז כ' [לש] ב' כלים שבשל בהם העובד כוכבים לפניו דברים שיש בהם משום בישולי עובדי כוכבים כ"א צריכים [מ"ה] הכשר [מ"ז] כ"י ויש אומרים שאינם צריכים [מ"א] ואף כי ל"ברי המצריכים הכשר אם הוא כלי חרס מגיעלו שלש פעמים וד"ו מפני שאין לאיסור זה עיקר בדאורייתא:
הנה [מ"ז] [מ"ב] עובד כוכבים ששגל לחולה בשבת מותר למומאי שבת אפילו (י"ג) [ו] לגביה ואין בו משום בשולי עובדי כוכבים דל כ"ה"כ היכא חיבא (כ"י) בשם הר"ן ש"כ"ש בשם הרא"ה):

בעור חשיב בער מלוח כהדי דגים קטנים ונראה דליהו מייירי שמתלחו הרבה ונשקחה במלח זמן רב כמו פסיד הטור על זה עד שראוין לאכילה כך בלא ביטול: (י"ד) ביצה בו. הטעם דלכילה ע"י הדמיון הוא ופ"ה ל"ת מתיירן דסעוף י"ב בדגים גדולים מודים כלין וצחמרים המרים דסעוף ע"י שכלן אין נאכלין אלא ע"י דוחק גדול וכן סיים הטור בב"ש ע"י דוחק גדול: כתב בדרכי משה בשם הגאון אלפסי פ' אין מעמידין ארזין ארוזים גדולים שמתקנין עם קליפתן המרה וגרעינין שלהם אכורים משום ביטול עובד כוכבים דאין נאכלין מיין ועולין על שלתן מלכים ע"כ: [מ"ז] עובד כוכבים שבישול לחולה בו... אלו הם דב"ר הר"ן בשם הרא"ה הביאום כ"י וכחז כ"ה דקד בשבת להכריח דף פ"ט כתב ג"כ הכי ובעל מצינו שבית שגוה הרש"ע"ה כתב על זה וחלילה ותם שלא הותר אפילו לחולה עלמא אלא בשבת האורך בלבד דהיינו בשבת הא למולא שבת חזר לאיסורו וי"ס לבריח דומים לביבול לחולה יש בו סכנה דמתורת לו בשבת חסו דה"ה אכסו דכל דחיקון רבין כעין דלחוריהו חיקון ע"כ לדבריו כנ"ל ויש עוד ראייה מכו"י ק"כ ע"פ ס' דמקום שאין שטח מלוי החירו לו אף של בעלי בחסו זה ודאי דלחך שביטול למקום שיהא פלטור מלוי חור הפח של ב"ה לאיסורו דהא נקט במקום שאין פלטור בו דוקא כ"י הוא ולא ראו כ"י ורמ"א ספר משמרת הבית לא היו פוסקים להיחם ככרחה"ה בזה והייתה תימה שבכ"מ ק"כ"א בסופו פתך כ"י השובת הר"ן דלא קי"ל ככרחה"ה בזה ועמ"ש ע"ס על דברי רמ"ה:

פלטור מלוי החירו לו אף של בעלי בחסו זה ודאי דלחך שביטול למקום שיהא פלטור מלוי חור הפח של ב"ה לאיסורו דהא נקט במקום שאין פלטור בו דוקא כ"י הוא ולא ראו כ"י ורמ"א ספר משמרת הבית לא היו פוסקים להיחם ככרחה"ה בזה והייתה תימה שבכ"מ ק"כ"א בסופו פתך כ"י השובת הר"ן דלא קי"ל ככרחה"ה בזה ועמ"ש ע"ס על דברי רמ"ה:

באור הגולה...
הוא סבור... והוא סבור...
הוא סבור... והוא סבור...

פרי חדש...
הוא סבור... והוא סבור...
הוא סבור... והוא סבור...

באר היורה

באר היורה...
הוא סבור... והוא סבור...
הוא סבור... והוא סבור...

פרחי תשובה

פרחי תשובה...
הוא סבור... והוא סבור...
הוא סבור... והוא סבור...

ביאור הג"א

ביאור הג"א...
הוא סבור... והוא סבור...
הוא סבור... והוא סבור...

באר היורה

באר היורה...
הוא סבור... והוא סבור...
הוא סבור... והוא סבור...

באר היורה...
הוא סבור... והוא סבור...
הוא סבור... והוא סבור...

באר היורה

באר היורה...
הוא סבור... והוא סבור...
הוא סבור... והוא סבור...

באר היורה...
הוא סבור... והוא סבור...
הוא סבור... והוא סבור...

באר היורה

באר היורה...
הוא סבור... והוא סבור...
הוא סבור... והוא סבור...

באר היורה

באר היורה...
הוא סבור... והוא סבור...
הוא סבור... והוא סבור...

באר היורה

באר היורה...
הוא סבור... והוא סבור...
הוא סבור... והוא סבור...

110
 111
 112
 113
 114
 115
 116
 117
 118
 119
 120
 121
 122
 123
 124
 125
 126
 127
 128
 129
 130
 131
 132
 133
 134
 135
 136
 137
 138
 139
 140
 141
 142
 143
 144
 145
 146
 147
 148
 149
 150
 151
 152
 153
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200

110
 111
 112
 113
 114
 115
 116
 117
 118
 119
 120
 121
 122
 123
 124
 125
 126
 127
 128
 129
 130
 131
 132
 133
 134
 135
 136
 137
 138
 139
 140
 141
 142
 143
 144
 145
 146
 147
 148
 149
 150
 151
 152
 153
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200

110
 111
 112
 113
 114
 115
 116
 117
 118
 119
 120
 121
 122
 123
 124
 125
 126
 127
 128
 129
 130
 131
 132
 133
 134
 135
 136
 137
 138
 139
 140
 141
 142
 143
 144
 145
 146
 147
 148
 149
 150
 151
 152
 153
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200

110
 111
 112
 113
 114
 115
 116
 117
 118
 119
 120
 121
 122
 123
 124
 125
 126
 127
 128
 129
 130
 131
 132
 133
 134
 135
 136
 137
 138
 139
 140
 141
 142
 143
 144
 145
 146
 147
 148
 149
 150
 151
 152
 153
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200

110
 111
 112
 113
 114
 115
 116
 117
 118
 119
 120
 121
 122
 123
 124
 125
 126
 127
 128
 129
 130
 131
 132
 133
 134
 135
 136
 137
 138
 139
 140
 141
 142
 143
 144
 145
 146
 147
 148
 149
 150
 151
 152
 153
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200

הנהו ישראל בשל על גבי גזילים וכו' והיפך בו מותר, וכן שופתה אשה קודרת על גבי כורה וכו' ומנסה בה ואניה הוששת. אבל הדלקת האש לבדה על ידי ישראל אינה מועילה להחיר בישולי גוים. ואין בדבר זה שום ספק כלל. ע"כ. וכן דעת הרשב"א בהנחת הכות (סוף בית ג' דף עג ע"א). וכן כתב בשו"ת הר"מ (סימן תקנ"ד) ושכן הסכימו כל המפרשים. ע"ש. וכן כתב רבינו יונה באגרת התשובה, והובא בבית יוסף (סימן קיג). אבל הרמב"ן עבדה זרה (סימן שג) בדי"ה והשלוקת, והמרדכי (פרק ב' דעבודה זרה) כתב שהיסק החנוך על ידי ישראל מועיל גם לענין בישולי גוים. וכן כתב רבינו פרץ בהנחות סמ"ק (סימן רכנ אות ב'). וכן כתב בספר כל בו (סימן ק'), דף קוב ע"ג. וכן כתב בספר האגור (סימן אלף ושי"ג) בשם מהר"ל. וכן כתב רבינו ישראל אומרן בהנחות שערי דורא (סימן עה). וכן מביאר בספר אוסור והיתר (סימן מג סוף אות יג) בשם מהר"ם. (וכן כתב עוד באיסור והיתר שם אות י' בשם [הנחות] סמ"ק). ועיין במאורי עבודה זרה (לח): בדי"ה כב, שהביא מחלוקת הפוסקים בזה. ע"ש. ובשו"ת הרדב"ז הלך ג' (סימן תקכ"ז) בדי"ה ולענין בישולי נכרים, כתב בפשוט שאין היסק מועיל אלא כפת ולא כתבשיל. ועיין עוד בשו"ת באר שבע (סימן כד). ע"ש. וזו לשון מ"ן השלחן ערוך (בסימן קיג סעיף ז'): "אין היסק החנוך מועיל אלא כפת. אבל כתבשיל אין הדלקת האש על ידי ישראל מעלה ומורידה, אלא הנחת הכתבשיל על האש דוקא, לפיכך הרוצה לכשל במחבת כחנור של גוי צריך שהישראל יתן המחבת לחנוך ולקום הרואי להחביש בו". וכתיב על זה הרמ"א בהנהגה: "ויש חולקים ואומרים שהדלקת האש או החנוך בנחלים מועילה גם לגבי כישול כמו לענין אפירת הפת. וכן נוהגים במדינות אשכנז". נמצא שהדבר שנוי במחלוקת הפוסקים, ובהיות שאנו המפרדים ועדות המורה קבלנו עליו חוראות מ"ן השלחן ערוך, אין לנו לחקל בזה, מכיון שדעת מ"ן לאסור אף בדלוק. וכן פסק הפרי חדש (סימן קיג ס"ק יג ושי"א). וכן חסדים הנאון רבי דוד פארוד בספר מנורה לדוד (דף קז ע"א). וכן כתב בשו"ת קול אליהו חלק ב' (חלק יורה דעה סימן ב'). ובספר מסגרת השלחן (סימן קיג דין ג'). וכן העלה בוכחי צדק (שם ס"ק לא), וזו לשונו: ולדין בני המפרדים אין לנו אלא דברי מ"ן שקבלנו הוראותיו, והדלקת האש או השלכת קוסם וכו' שכן דחתיו בנחלים אין בהם תועלת כלל בענין בישולי גוים ואפילו בדלוקי אסור. ע"כ. וכן כתב בפשיטות הנאון רבי יצחק בן ואליד בשו"ת ויאמר יצחק (חלק יורה דעה סימן ג'). וכן כתב הנאון רבי יוסף חיים בשו"ת רב פעלים חלק ג' (חלק יורה דעה סימן מ"א). וכ"כ בשו"ת תבואות שמש (חידו"ט סי' ע). ע"ש. ורק בני אשכנז היוצאים ביד רמ"א, יכולים לחקל בזה. והנה יודע מה שכתב מ"ן החיד"א בספר דברים אחדים (דף כו ע"ב), שספרדי

דף לח). בשם הרמב"ן, שאוסור בישולי גוים אינו אלא כשהגוי מכשל בכוונה, אבל כשהוא מכשל בכונה של ישראל אין לחוש לחתנות ולא משום ששמו יאכילנו דברים פסואים. ע"ש. וכן כתב המרדכי (פרק ב' דעבודה זרה סימן תתל) בשם רבינו אברהם דאורלייניש. וכן כתב רבינו ירוחם. ואף על פי שהתוספות והמרדכי שם כתבו שלא תודה לו רבינו תם, שהואיל והגוי מכשל לא חילקו חכמים כלל בין כשעושה ברשותו של ישראל בניו וכו'. וכן דעת רוב הפוסקים (וראה בבית יוסף סימן קיג, ובשו"ת בני חיי חלק יורה דעה סימן קנד דף קה ע"ג), מכל מקום חזי לאצטרופי שיטת הרמב"ן והעיסות לסניף להחיר בנידון דידן, שהתוספות נעשות כמסעדות וכבתי הארחה של יהודים. ועיין בשו"ת רב פעלים חלק ד' (חלק אורח חיים סוף סימן ו'). ובשו"ת מנחת יצחק חלק ז' (סימן סב). ומכל מקום נראה שצריך המשגיח ישראל לעמוד על המשטר ולראות שאם נכבה הנאז, ואח"כ רוצים לשון עוד סופגניות וחזור ודלוקנו בעצמו, כי אפילו פת ישראל שנעשה ע"י גוי צריך קוסם להחיר. וכמבואר בשו"ת מהר"ם מורשנבורג (דפוס פולא סימן לג) ובמרדכי (פרק ב' דעבודה זרה סימן תתל), ובשלחן ערוך (סימן קוב סעיף יא). ועיין עוד בשו"ת קול אליהו. חלק ב' (סימן ב') ד"ה ודע. ובספר מאורי אור (חלק קן שוה"ת דף מט ע"א). ע"ש. וחי"ק.

בפירוש: סופגניות הנעשות על ידי גוים כמסעדות וכו' הארחה של יהודים מותרים באכילה, ואין בהם אוסור בישולי גוים. ומכל מקום יש להזהר וישראל ידליק את האש. וכן אם ריכו את הנאז ואח"כ רוצים לשמן עוד סופגניות, יהזור המשגיח וידלוקנו בעצמו. והנהוגים להזהר תמיד מלאכול אפילו פת נחתום גוי, על"הם להזהר גם כסופגניות אלה, וחבוא על"הם ברכה.

סימן נד

דשאלה: בתי מלון ומסעדות שבהם יש משוחה על הכשרות משום הרבנות הראשית המקומית, ויש להם תעודת כשרות, בהם חסכה שנכשלה את התבשילים במקומות אלו הוא ערבי, אלא שהספק האש של חנוכי הבישול והאפדת נעשית על ידי ישראל, שהוא המשגיח על הכשרות, האם מותר לאכול מתבשילים אלה ללא חשש איסור בישולי גוים?

תשובה: הרי"ן בפרק ב' דעבודה זרה (דף לח). כתב, שהסכימו רבותינו הראשונים, שאף על פי שבדין פת עכו"ם אם הסיק ישראל את החנוך ואפה בו הגוי את הפת, הפת מותרת, מכל מקום כתבשיל צריך לשישול ישפות את הקדרה על האש, וכמו שאמרו בגמרא (עבודה זרה לח).

שמוקל כדעת הרמ"א בניגוד להוראות מרן, חייב לעשות תשובה וכפרה, כי אבותינו קבלו עליהם ועל זרעם ככל אשר יאמר מרן בשלהנו המהור. וכן כתב עוד בספרו שם הגדולים (מערכת ספרים אות ט'). וכן כתב הגאון רבי חיים פלאנצי בשו"ת חקקי לב חלק ב' (דף קצד ע"ג). ובספר מועד לכל חי (סימן ב' אות כג). וכן כתבו עוד אחרונים. וכאמת שרבים מהספרדים ועודת המורח מתאכזבים בכתי מלון ונכנסים למסעדות ואוכלים שם במומכם על תעודת הנשורות של הרבנות הראשית, ואין איש שם על לב.

והראה ללמד זכות על הגדולים להקל בדבר, כי הנה התוספות (עבודת זרה לה). בד"ה אלא, כתבו, ואומר הרב רבי אברהם בן דוד, שאם הגוי מבשל בביתו של ישראל, מותר, כיון שאין לחוש כזה לא משום התנות ולא משום שמא יאכילנו דברים טמאים. ולא הודה לו רבינו ר' חיים שהגוי מבשל לא חילקו חכמים כלל בין כשעושה בתוך רשות ישראל לרשות גוי, שלעולם ישי. לחוש שמא גם בבית ישראל לא יזהרו ממנו כמו בביתו של גוי. ע"כ. וכן כתב המדרכי (שם סימן תתל), שרבינו אברהם דאורלייניש התיר כשהגוי מבשל בבית של ישראל, ולא הודה לו רבינו חס. ע"ש. ובתוספות רבינו יחודה בר יצחק מבירינא (עמוד קנז) כתב, שהרב רבינו אברהם בן רבי יחודה בהר"ר יום טוב היה מותר לכשל על ידי גוי בביתו של ישראל, אפילו כלא חיתוי, משום שבבית ישראל לא שייך חתנות, ולא הודה לו רבינו חס. ע"ש. ובנימוקי יוסף (בסוף פרק ב' דעבודה זרה, עמוד רלו) כתב, ורבינו אברהם דודו של רבינו יצחק בעל התוספות כתב, שאם בישל גוי תבשיל בביתו של ישראל מותר, שאין לגזור כזה לא משום התנות ולא משום שמא יאכילנו דברים טמאים. אבל רבינו חס אמר דלא פלוג רבנן. ע"ש. ובספר אסור והיתר (כלל מג סימן יג) כתב, שנוהגים לסמוך בדיעבד על רש"מ וראב"ה מאורלייניש שפסקו להתיר בישראל גוי בבית ישראל, דליכא למידוש לא משום חתנות ולא לשמא יאכילנו דברים טמאים. ע"ש. ומרן הכיח יוסף בבקב הכיח (ריש סימן קיג) הביא מה שכתב רבינו ירוחם, שרוב הפוסקים הסכימו להתיר בישראל גוי בבית ישראל, והשיג עליו שאדורבה דעת הפוסקים נראה להתמיר שסתמו דבריהם ולא חילקו בזה. ע"ש. וכן כתב מרן החב"ב בעל כנסת הגדולה בשו"ת בעי חיי (חלק יורה דעה סימן קנח) לדחות דברי רבינו ירוחם. (ושם כתב דמה שכתבו התוספות הנ"ל כשם הראב"ה, אינו הזאב"ד בעל ההשנות וכו', וכדבריו מתבאר מדברי הראשונים הנ"ל). וכמאורי (עבודה זרה לה. עמוד קלא) כתב, ויש מחלטים להתיר כל מה שגוי מבשל בבית שלנו, ולא נאמר אלא כשהוא עושה בביתו, שוהו קירוב דעת גמור, ולא יראה כן, אלא אף בבית ישראל אמור. ע"כ. והנה אף על פי שלא יצא הדבר מירי מחלוקת, בוודאי העיקר לאסור כדעת רוב הפוסקים, וכמו שכתב

גם כן מרן הכיח יוסף. אולם ראיתי להגאון רבי רפאל בירדוגו בספר תורות אמת יורה דעה (סימן קיב) שכתב, שמדויק לשון מרן השלחן ערוך, "אסור חכמים לאכול פת של גוים עובדי עבודה זרה", היה נראה שהגוים שבאדנותינו שהם ישמעאלים ואינם עובדי עבודה זרה מותר לאכול מבישוליהם ומפתם, וכן נראה מדברי הש"ך, שציין למה שכתב כסימן קכ"ג יב, שהישמעאלים אינם אסורים היין אלא בשתייה ולא בהנאה כיון שאינם עובדים עבודה זרה. ור"ל שהיין נסך של עובדי עבודה זרה אמור בשתייה ובתנאה, ושל ישמעאלים חות ביה דרגא שאסור רק בשתייה, ואם כן כבישול ובפת שלהם שאין בהם אסור אלא כאכילה, כשאינם עובדי עבודה זרה מותר לגמרי. אך מדברי כל הפוסקים נראה שאין חילוק כזה בין עובדי עבודה זרה לישמעאלים. וכן המנהג פשוט. ומכל מקום כל הקולות שנמצאו בפוסקים, אף על פי שיש חולקים, בארצותינו הלך אחר המיקל, כגון המחלוקת של רבינו אברהם ורבינו חס בבישול הגוי בבית ישראל בארצותינו יש להקל. כן נראה לי. ע"כ. ובאמת שאין דיוקו מוכרח כלל, שהואיל ופעם אסור בישולי גוים הוא משום התנות או שמא יאכילנו דברים טמאים, כמו שכתבו התוספות (עבודה זרה לה). והאור זרוע (עבודה זרה סימן קצא), ובשו"ת הרשב"א (סימן רמח), ובחידושי הראב"ד (עבודה זרה לו:), ובמארי והר"ן והרמב"ם שם. הרי שני הפעמים שייכים גם בישמעאלים שאינם עובדי עבודה זרה. וכן מבואר בדברי הגר"ח בן עמר בספר פרי תאר (סי' קיב סק"ג). וכן כתב בס' האגור (סימן אלף ורצ"ה והלאה). וכן פסק בשו"ת רב פעלים חלק ד' (חלק יורה דעה סימן יז). וכן דעת הזבחי צדק (סימן קיב ס"ג כה). ע"ש. ואמנם בתשובת הגאון רבי יעקב חאגיז בשו"ת מהר"י פראנץ (סימן לט), צידד גם כן להקל כפת בעל הבית גוי כיון שבמקומות אלו אינם עובדים עבודה זרה. ומכל מקום סיים: אבל לא ניהא לי בהכי. ואני פי מלך אשמור וכו'. ע"ש. והרי אפילו בפת של קראים, כתב הפרי מגדים (סימן קיב סק"ב) לאסור. וכן הסכים בשלחן גבוה שם. וכן כתב הפרי מגדים. וכן כתבו בספר בית לחם יהודה, ובספר לחם הפנים. וכן פסק בזבחי צדק שם. וכל שכן פת של ישמעאלים. (ועיין בשו"ת יביע אומר חלק ה' חלק יורה דעה סימן י' אות א'). וכן יש להעיר ממה שכתב הגאון מהר"י אסאד בשו"ת יחודה יעלה (חלק יורה דעה סימן לא) לאסור בישול של מומר לחלל שבת בפרהסיא. וכן כתבו עוד כמה אחרונים. (ועיין יביע אומר שם. ואכמ"ל). לפיכך גם בבישול גוי בבית ישראל אין לסמוך להקל אפילו בערכים שאינם עובדי עבודה זרה.

אולם כגוי שהוא שכיר אצלינו, נראה שיש מקום להקל, כי יש שדנים אותו, כדין עבדים ושפחות הקנויים לנו, שדעת כמה פוסקים להקל בהם, וכמבואר בשו"ת הרשב"א חלק א' (סימן סח), שכתב, ויש מרבנותינו שצידדו

שאף על פי שהפרי הדיש החמיר במשירות המושכרת, שאין אנו מזהירים על-ידן בשבת, מכל מקום כיון שכמה גדולים סמכו על המתירים הואיל והן מכשלות בבית ישראל, אין למחות בנדהים להקל. ע"ש. וכן כתב הש"י חמד בפאת השדה (מערכת ביטולי גוים סימן א') בשם הרמ"ג רבי אברהם מתייה חלפון, שלפי דברי הש"י שיש מתירים גם בפועלים הנשכרים, ולא דוקא בעבדים המקוונים, ואפילו בלא חיובי של ישראל, וכן נהגו בזמננו להקל כדבריהם, מנהג זה הלכה הוא וכו'. ע"ש. ומעשה בנידון דידן יש לנו השעמום האלה להקל בצירוף הטעם הראשון שישאל מוליק את האש. ואם כן יש לנו ספק ספיקא לחתור, שמא הלכה כהפוסקים המוכרים שגם בנישולי גוים חתירו בהוסק על ידי ישראל, ולא רק כפת עכו"ם, ואם תמצא לומר כדברי החולקים, שמא הלכה כהאומרים שבפועלים המושכרים בבית ישראל יש להקל. ואף על פי שישני הספקות הם נגד מרן שקבלנו הוראותיו, וכבר כתב הגאון רבי יוסף חיים בשו"ת רב פעלים חלק ג' (חלק יורה דעה סימן ס') שאין לסמוך על ספק ספיקא כששני הספקות נגד מרן, ואפילו כאיסור כישולי גוים. ע"ש. וכוננו כזה כתב הרמ"ג החסיד מהר"א מני בספר זכרונות אליהו יורה דעה (מערכת ב' אות כו) על הספק ספיקא שעשה הרב בעל רית שדה. (וראה עוד בזכרונות אליהו יו"ד מערכת ס אות ג). ע"ש. אולם הגאון רבי יוסף חיים עצמו בספר רב ברכות (מערכת ס' דף קכ ע"ב), אחר שהשב חלק בדין ספק ספיקא בין כשספק אחד בלבד נגד דעת מרן, ובין כששני הספקות נגד דעת מרן, סיים, ומיהו לדעת מרן החיד"א אי אפשר להקל בזה, כי מצאנו אצלו במחזיק ברכה (סימן נב סק"ד), שעשה ספק ספיקא אף ששני הספקות נגד דעת מרן. ע"כ. וכן ראיתי להגאון רבי אליעזר די שוליו בשו"ת משנת רבי אליעזר חלק ב' (חלק יורה דעה סימן א'), שהעלה שיש להקל בספק ספיקא אף על פי ששני הספקות נגד דעת מרן, וכן מתבאר מדברי החקרי לב (חלק א') מייורה דעה סימן קפת, וחלק ג' חלק אורח חיים סימן א'). וכן כתב הגאון רבי יצחק אבולעפייא בשו"ת פני יצחק (חלק א' חלק יורה דעה סימן ס', דף לט ע"ד, ובהלק ב' דף כח ע"ג), וכן העלה הגאון מהרש"א אלפנדארי בתשובה (חלק יורה דעה סימן א', דף עג ע"ד). וכן כתב הגאון רבי אברהם חכה מסאלוניקי בספר שו"ת המים כישורי שו"ת (מערכת ס' אות ז'), שאפילו כששני הספקות נגד דעת מרן, יש להקל בספק ספיקא, כי אפשר שגם מרן יורה שבהצטרפות שניהם יחדיו יש לחתור. ע"ש. וכן כתב בשו"ת שערי עזרה מראב (חלק יורה דעה סימן ב', דף לא ע"ב), ושכן כתב הש"י חמד. ע"ש. ומעשה הדבר פשוט שגם בנידון שלנו יש מקום נרחב לסמוך להקל גם לספרדים וכני ערות המזרח. וכן כתב בשו"ת מנהג יצחק חלק ז' (סימן סב). ע"ש. ומכל מקום המסמיר על עצמו תבוא עליו ברכת.

לחתור ביטולי עבדים ושפחות שלנו, ונחנים טעם לדבריהם, שמכיון שאיסור ביטולי גוים אינו אלא משום חמנות, אין נזרת חמנות וקרוי הדעת אלא כמי שעושה מרצונו לאהבת ישראל, אבל אלו עושים הם בין ירצו ובין לא ירצו, לפיכך אין קורוין הדעת שויכת בהם, ולא נזרת חמנות, וסוים, ומכל מקום אין דבריהם מחזוריים בעיני, וכן אנו נחנים איסור כביטוליהם אף בדיועבד. עכ"ל. (ותשובה זו הובאה בלשונה בתשובות המיוחסות להרמב"ן סימן קמט). וכספר ארוחת חיים יורה דעה (עמוד שכפ) כתב, שהרמב"ן בתשובה חתיר ביטולי עבדים ושפחות מקוונים לנו, כיון שמהוריהם עלהם מן החורה שלא לעשות מלאכה בשבת, ואינו בכלל גוים דלמא, ולכן אינם בכלל גזירת חז"ל בזה, ושכן נהגו. והרא"ה כתב אף על פי שהדעת נוטה לדבריו, בעל נפש יחמיר על עצמו. והרשב"א אומר אף בדיועבד. ע"כ. ודברי הרא"ה הם כבדק הבית (בית ג' שער ז', דף צד ע"א), שכתב, שרכינו יצחק ב"ר מנחם חתיר בזה, שכיון שעושים דרך כפיה לא שייך קרויב דעת כביטוליהם, ומורי הרמב"ן רואה דבריו, ואף על פי שאין ראוי לעשות כן לבחילה, מכל מקום בלועבד מותר. ע"כ. ובחידושי הרישב"א (עבודה ורה ל"ח) כתב, שרכים גדולים בצרפת נהגו להקל בעבדים ושפחות שלנו. וראוי להחמיר. ע"ש. ומרן הבית יוסף (רייש סימן קוג) הביא בקצרה דברי הפוסקים חני"ל. ובשולחן ערוך (סימן קיג סעיף ד') כתב: "יש מי שמתיר בשפחות שלנו, ויש מי שאוסר אף בריועבד". וכתב הרמ"א בהגה: "ובדיועבד יש לסמוך על המתירים, ואפילו לכתחלה נזהרים להקל בבית ישראל שהשפחות מביטול כבית ישראל, כי אי אפשר שלא יהיה ממש אחד מבני הבית". וכתב הש"י שמדברי הרמ"א נראה שאפילו בשפחות השכורות שלנו יש להקל, אף על פי שאין אנו מזהירים עליהם בשבת, כמבואר באורח חיים (סימן שד). ונראה שסמך בזה על דעת רבינו אברהם שמתיר ביטולי גוי בבית ישראל. וכן כתב בתורת המצות (כ"ל עה דין יז) בשם האיסור הויתר (כ"ל מג דין ה), או שסמך על הטעם של הרשב"א שלא שייך בהן קרויב דעת כיון שעושים בעל כרחו בין ירצו בין לא ירצו. וכן כתב מהרש"ל בתשובה (סימן עה). עכ"ל. וכן כתב הכנסת הגדולה (בתהוות בית יוסף אות ח) בשם אביו ז"ל, שכשעת הדחק יש לסמוך על סברת הרשב"א בצירוף דעת הראב"ד שלא נזר על ביטולי גוים בבית ישראל. וכתב על זה בשולחן גבוה (שם סק"ש וסק"ג), שאף על פי שהפרי הדיש כתב לאסור בשפחות הנשכרות לחודש או לשנה, שאין אנו מזהירים עליהן בשבת, כידוע שנעלמו ממנו דברי האחרונים שמתירים גם בשפחות שבמדינות אשכנז שהן מושכרות להם, וכמו שהביא הכנסת הגדולה חני"ל, וכבר ידעת שישל דבריהם הלך אחר המיקל. ע"כ. וכן העלה הגאון רבי יוסף חיים בשו"ת רב פעלים חלק ד' (חלק אורח חיים סימן ר'),

בפסוק: גם הספרדים ובני עדות המזרח יש להם על מה שיסמכו להתארח ולאכול בבתי מלון ובמסעדות הכשרים על ידי השגחת הרבנות המקומית, אף על פי שהמבט שמבטל-התבשילים הוא גוי, כיון שישראל שהוא המשיג על הכשרות מדליק בעצמו את האש של הנזיר הבישול והאפיה. (ואם כיבו את האש, צריך לחזור שישראל יחזור וידליקנה). והמחמיר על עצמו תבוא עליו ברכה.

סימן נה

שאלה: ביושבי הספר מושלת חובת השמירה בבתי הספר על המזרות והגננות, האם מותר להן מצד ההלכה להתאמן בנשק, וכן לשאת נשק להגן על עצמן ועל תלמידי בתי הספר שבמקוהו מן המרצחים המחבלים? **תשובה:** שנינו בברייתא (גזיר נפ). לא יהיה כלי גבר על אשה ולא ילכש גבר שמלת אשה, מה תלמוד לומר, אם שלא ילכש אשה שמלת אשה, ואשה שמלת איש, הרי כבר נאמר כי תועבת ה' אלהיך כל עושה אלה, ואין כאן תועבה, אלא שלא ילכש איש שמלת אשה וישב בין הנשים, ואשה שמלת איש ותשב בין האנשים. רבי אליעזר בן יעקב אומר, מנין שלא תצא אשה בכלי זיין למלחמה תלמוד לומר לא יהיה כלי גבר על אשה ולא ילכש גבר שמלת אשה, שלא יתקן איש בתקוני אשה. וזו לשון הרמב"ם (בפרק יב מהלכות עבודה זרה הלכה י'): "לא תעדה אשה עני האישי, כגון שתשים בראשה מצנפת או כובע, או שתלכש שריון וכיוצא בו, ולא יעדה איש עדי אשה כגון שילכש בגדי צבעונים וחלי זהב במקום שאין עושים בו אלא הנשים, הכל כמנהג המדינה. ואיש שעדה עדי אשה ואשה שעדה עדי איש הייכים מלקות". ע"כ וכתב מרן הכסף משנה, שפסק רבינו ארי' על יעקב בן יעקב, משום דקיימא לן (גיטין סז) משנת רבי אליעזר בן יעקב קב ונקי. וכן תרגם אונקלוס, לא יהי תקון זין דגבר על איתתא ולא יתקן גבר בתקוני איתתא. ולא הצריך עד שישב איש בין הנשים או אשה בין האנשים. ע"כ. וכן כתב רבינו אליעזר ממיין בספר יראים (סימן צו) שהלכה כזה כרבי אליעזר בן יעקב, משום שמשנת רבי אליעזר בן יעקב קב ונקי. ע"ש. והנה אף על פי שמצאנו מחלוקת בענין זה אם הכלל משנת רבי אליעזר בן יעקב קב ונקי הוא רק במשנה, או גם בברייתא. כי רש"י (ביבמות מט:) כתב: "קב ונקי קב מדה קטנה היא, כלומר במקומות מועטים נוכר במשנה או בברייתא, ונקי, שבכל מקום שנוכר הלכה כמותי". וכן כתב רשב"ם (בכא בתרא קלח): "דהא דקיימא לן הלכה כרבן שמעון במשנתנו, היינו דוקא במשנה אבל

בברייתא לא אלא הלכה כרבנן, דמשנתנו משנה משמע. אבל היכא דאמרינן משנה סתם, כגון משנת רבי אליעזר בן יעקב קב ונקי, קיימא לן כוותיה בין במשנה בין בברייתא". וכן כתב הרא"ש (בפרק קמא דביצה סימן ז'). וכן כתבו עוד הרבה ראשונים. אבל בחידושי הרשב"א (הולין סד) כתב בשם בעל העיטור, שהכלל שמשנת רבי אליעזר בן יעקב קב ונקי אינו אלא במשנה ולא בברייתא. וכן כתבו מרן הכסף משנה (בסוף פרק ב' מהלכות בית הבחירה), והרדב"ז (בפרק י' מהלכות מעשר הלכה יג). וכבר האריך למעניתו כזה הגאון היד מלאכי (כלל תפס). ועיי' עוד בערך השלחן אורח חיים (סימן תקיג סק"ח), ובספר יעיר און (מערכת מ' אות פ'). ובשו"א ומשיב קמא (חלק א' סוף סימן ר'). ובשדי חמד (דברי חכמים סימן נד). ע"ש. ומכל מקום נראה שגם הרשב"א וסיעתו יודו בדיון זה, כיון שתרגום אונקלוס מסייע לרבי אליעזר בן יעקב, ונודע מה שכתב הסמ"ג בשם הגאונים רב נטרונאי ורב עמרם, שתרגום אונקלוס ניתן מסיני והוא בבית יוסף אורח חיים (סימן רפה). ועיי' עוד למהרש"ל בספר ים של שלמה (קידושין פרק ב' סימן יד). ע"ש. וכן יש להסתייע ממה שכתב בתרגום יונתן בן עוזיאל (שופטים פרק ה' פסוק כו) על הפסוק ידה ליתד תשלהנה, שלא רצתה יעל להשתמש בהריגת סיסרא בכלי זיין, לפי שנאמר בתורה לא יהיה כלי גבר על אשה, ולכן הרגה אותו ביתד האהל. והוא בפירוש רש"י (גזיר נפ). וכן הוא במדרש משלי (פרק לא) על הפסוק ידה שלחה ככישור. וכן בילקוט שמעוני (שופטים שם). ע"ש. וכן פסקו להלכה הפור והשלחן ערוך יורה דעה (סימן קפב סעיף ה') כלשונו הרמב"ם הנ"ל.

אולם הדבר ברור שבנידון שלנו שיש השש של סכנת נפשות מפרד המרצחים המחבלים ששמו להם למטרה להרוג נפשות ולרוע הרם וחורבן במדינת ישראל, מותר גם לנשים להתאמן ולישא נשק להגן על עצמן ועל תלמידי בתי הספר שבהשגחתן, מחושש פעולה זדונית של המחבלים, אשר לא ישאו פנים לזקן ונער לא יחוננו. שאין לך דבר העומד בפני פקוד נפש. וכבר כתב רבינו יהודה חסיד בספר חסידים (סימן ר') וזו לשונו: "עת לעשות לה' הפרו תורתך, לפיכך אם צור עכו"ם על עיר מישראל, וכן נשים שהולכות בדרך, ויראות פן יפגעו בהן עכו"ם ויאנסו אותן, מותר להן ללכת בכנפי גברים ולחגור עצמן כחרב, כדי שיהיו סבורים העכו"ם שהם גברים. וכן הדין לבחורים שאין להם זקן, שיכולים ללבוש בגדי נשים כדי להנצל מאויבים". וכן פסק בשו"ת תרומת הדשן (סימן קצו). ע"ש. ומה שלא הרגה יעל את סיסרא בחרב, והוצרכה להשתמש ביתד של האהל, לפי שסיסרא היה עיף ונודם, ויכולה הייתה להרוג בנקל על ידי יתד, אבל כשהזמן דוחק וצריך לפעול במהירות, כגון שכאדם מחבלים חמושים ומוזינים בכלי נשק מתחכמים

בזמן המנהג לא היו מכריזים בורא נפשות רבות. ע"ש. (ובספר מועדים ומננים הלכות פסח סימן ר"ז עמוד נב, כתב, ששמע בן כשם הגאון החזון איש. ולא זכר מכל הנ"ל). ולכן הדבר ברור שאין להחזיר אלא מעימה כל שהיא (שבזה יוצא ידי חובת ברכתו הראשונה, שהרי אמר להינות כלום מהעולם הזה בלא ברכה. וכמ"ש כל זה התוספות בברכות (דף ל"ב.) וכן כתב במפורש הגאון בעל פרי השרה בתשובה שהוכיח בשו"ת גנוי יוסף (סוף סימן ז') שפשוט מאד שלא להחזיר יותר מטעימה כל שהיא לצאת ידי חובת הברכה ראשונה. ע"ש. בפסופ: מי שאכל כשר ובתוך שש שעות בירך על מאכלי חלב יטעם טעימה כל שהיא כדי שלא תהיה ברכתו לבטלה.

סימן מב

שאלה: האם מותר לשתות קפה שנתבשל על ידי גוי, או יש בזה משום איסור בישולי גוים?

תשובה: במסכת עבודה זרה (דף לח.) אמרו, כל דבר שנאכל כמות שהוא חי, אין בו משום בישולי גוים. ומטעם זה מותר לשתות מים רתוחים שהרתחם, וכמבואר במסכת עבודה זרה (דף לו:), וכן כשבת (דף נא.). ע"ש. וכן פסקו השו"ת והשלחן ערוך יורה דעה (סימן ק"ג סעיף א'). והנה אמרו במסכת עבודה זרה (דף לא:), מפני מה אסרו שבר של גוים, אמר רבי יצחק

(סימן א.) ובש"ת רב פעלים חלק ג' הא"ח סימן יח.) ואב"מ. (והנה בספר שערי ברכה (שער יט סעיף יט) כתב, שאם טעה ובירך על מאכל שהוא אסור מדרבנן יאכל משם פחות מכזית, ש"ל שלא גזרו חכמים על פחות מכשיעור, שהרי חצי שיעור באיסור תורה אין בו מלכות, וגם הרי הוא עושה כדי שלא תהיה ברכתו לבטלה, לפיכך לא גזרו. ע"כ. ואינו נכון, שהרי הלכה אנו פוסקים דעת הרמב"ם והשלחן ערוך שלא תיקנו ברכה על איסור דרבנן, וגם קיימא לן דחצי שיעור אסור גם בדרבנן. דכל דתקנו רבנן ענין דאורייתא תקון, וכמיש הרבי"ש בתשובה (סימן רפ"ז). וע"ע בפתח הדביר (סימן ש"ו סק"ג) ובש"ת חמד (מערבת ח' כ"ל טו) ובני"ל. ודוק בנידון דידן שיש הרבה ראשונים שסבירם היתר גמור הוא אחר סילוק שלחן עבודה זרה, יש מקום להקל, ולא באיסור דרבנן גמור, ואפילו באיסור דרבנן שאין לו עיקר מהתורה נראה שיש להחמיר, וכן מצאתי בספר שלחן מלכים (דף מו ע"א) שהשיג עליו ביה. דה"ל.

הוא רק מדרבנן, וכן העלה בשו"ת זרע אמת (הא"ח סימן א), לכן יפלוט חתיכת הכשר מפיו, ולא יבלע ממנה כלום, אף על פי שעל ידי כך תהיה ברכתו לבטלה. עכ"ל. ולפי זה יש ללמוד, שאם לגבי איסור שאין עיקרו אלא סתרות מנהג, כאכילת כשר בימי אב, אסור לטעום כלל, כל שכן בנידון שלנו שהוא דבר ששרש איסורו מן הדיו, שבוודאי אינו ראוי לטעום כלום, ליעת בעל פסקי ריקאנמי האחרונים. אולם שוב מצאתי בש"ד חמד (מערבת בין המצרים אות ה') שכתב להיפך בשם פסקי ריקאנמי האחרונים, שאם בירך בימים אלה על חתיכת כשר ונוכר מיד, יש לו לאכול מעט כל שהוא מן הכשר, כדי שלא תהיה ברכתו לבטלה, שכמעטמה כל שהיא אין משום שמחה ולא משום מיעוט אכילות. ע"ש. והרה"צ ר' משה שטרן שלי"א בשו"ת באר משה חלק ד' (סימן כד), נשאל בנידון דידן, כמו ששכח ובירך על גבינה או חלב תוך שש שעות לאכילת כשר, והשיב, שנראה שיטעם כל שהוא מהם כדי שלא תהיה ברכתו לבטלה, וסוים, ויותר היה נראה לי לומר שיאכל כוית גבינה או רביעית חלב, כדי שיברך גם ברכה אחרונה, אלא שאין בכוי לחלוק על פסקי ריקאנמי האחרונים (סימן טו) שנשאל כעין נידון דידן, והעלה שיאכל רק מעט מועט מהכשר כדי שלא תהיה ברכתו לבטלה, ולא החזיר לאכול כוית כשר כדי שיברך ברכה אחרונה, אבל אפשר לחלק ולומר שבנידון דידן שהרכה פוסקים מתירים לאכול מאכלי חלב מיד אחר סילוק שלחן עבודה זרה, אחר סעודת כשר, טוב יותר שיאכל כוית גבינה או שישתה רביעית חלב, ויברך ברכה אחרונה כדי, כיון שיש אומרים שצריך לברך בורא נפשות רבות בכל שהוא, כמ"ש בקף החיים (סימן ר"י אות טו). עכ"ל. ובמכת"ת אין שום מקום להחזיר לאכול כוית גבינה או לשתות רביעית חלב, ודיינו להחזיר מעימה כל שהיא כדי שלא תהיה ברכתו הראשונה לבטלה, ואפילו נתן חתיכת גבינה בפיו, יטעם כל שהוא ממנה, ויפלוט השאר, ולא יאכלנה כולה. וסברת האומרים שיש לברך

(*) דע שאין להחזיר בנידון דידן לאכול כשיעור מטעם "הואיל ואשתי אשתרי" שאין כאן היתר גמור, אלא דחיית איסור קל מפני איסור תמור יותר, ובה לא אמרו הכלל שהואיל ואשתי אשתרי, וכמבואר בחידושי הרשב"א לקידושין (כ"א.), שהקשה לפי דעת רב שסובר שאף ביאה שניה תותרה ביפת תואר, משום שהואיל ואשתי אשתרי, והרי יבמה לא איריטין לכהן גדול, שהותרה מן התורה בביאה ראשונה, לפי שמצות עשה של יבום דוחה לא תעשה של איסור אלמנה לכהן גדול, ואף על פי כן ביאה שניה אסורה (יבמות כ.). ולא אמרינן הואיל ואשתי אשתרי, וי"ל דהתם לא שרי לה קרא בהניא, אלא משום דאני עשה ודחי לא תעשה שרינו לה, הילכך ביאה ראשונה דאיכא עשה דיבום שריא, ביאה שניה לדיכא אסורה, אבל הנה היתר יפת תואר מפורש בתורה, ולא חילק הכותב בין ביאה ראשונה לשניה, הילכך אמרינן הואיל ואשתי אשתרי. ע"כ. וכן כתב הראב"ד בפירושו לתמיד (לב). ע"ש. ואם כן בנידון דידן לא שייך הואיל ואשתי אשתרי. ועיין תוספות מנחות (מ סעי"ב). ובש"ת עמק יושיע

משום מושג לציג, וכמו שכתבנו ביצא בזה התוספות (עבודה זרה יח:). ע"כ. וכן כתב מרן החיד"א בכרכי יוסף אורח חיים (סימן שבה סק"ב), בשם תשובת רבינו יוסף אסקנדרני. ע"ש. ומוכח שעל כל פנים אין בו משום ביטול גוים, ולכן המתארח בביתו של גוי, או שוננים לנקר אותו במקור נימוסין, וספק אורח חנוי בכנס קפה, ראשי לשמות הקפה, וכמו שהתירו התוספות והרא"ש ה"ל בשכר של גוים, וכן פסק מרן בשלחן ערוך (סימן קיד). והוא הדיו והוא הסעם לשתיית הקפה.

והן אמת שיש לדון בכרכי הרדב"ז ה"ל, שהתיר הקפה מפני שאינו עולה על שלחן מלכים ללפת בו את הפת, כי מרן השלחן ערוך (סימן קיג סעף א') כתב בזה הלשון: דבר שאינו נאכל כמות שהוא חי וגם עולה על שלחן מלכים ללפת בו את הפת, "או לפרפרת" שביטול גוי, אסור משום ביטול גוים. ע"כ. והוא מדברי הטור שם, וכבר יוסף שם כתב, שכן נראה ממה שכתב הרמב"ם (פסק יז מהלכות מאכלות אסורות הלכה יט): גוי שביטל ולא נתכוון לביטול הרי זה מותר, כיצד גוי שהצית אור באגם כדי להעביר החציר ונתפסלו בה הגבים הרי אלו מותרים, ואפילו במקום שהם עולים על שלחן מלכים, "משום פרפרת". ע"כ. והסביר הפרי חדש בעטת מרן, שהכוונה שאף על פי שאין המלכים מלפניהם בו את הפת, כיון שעולה על שלחנם לפרפת, דחינו לקנות סעודה, אסור משום ביטול גוים. ע"ש. ואם כן לפי דעת מרן גם בקפה שייך דין ביטול גוים, הואיל ועולה על שלחן מלכים לפרפת, שכן דרך להביאו בסוף הסעודה לקנות. והגם שהפרי חדש שם (סק"ג) כתב לחלוק על מרן בזה, שמכיון שבנמרא (עבודה זרה לד.) אסרו סתם כל שאינו עולה על שלחן מלכים ללפת בו את הפת אין בו משום ביטול גוים, מוכח שאפילו עולה לקנות סעודה אינו אסור, ומה שאמר הרא"ש בהשגחה (כלל יט). אורח שביטול גוי, משום ביטול גוים, אף על פי שאין דרך ללפת בו את הפת, יש לומר שסובר כמו שכתב הרשב"א בתורת הבית, שאף על פי שדיימא אינה עולה על שלחן מלכים ללפת בה את הפת, שהרי אמר על זה (ביצה סז). בבבאי מפשאי דאכלי נהמא בנהמא, יש לומר שדוקא כמיני לפתן צריך שיהיו ראויים ללפת בהם את הפת, אבל מאכלים הנאכלים בתורת מאכל ולא בתורת לפת, כל שעולים על שלחן מלכים יש בהם משום ביטול גוים. ע"ש. והוא הדיו לאור וביצא בו. ולעולם דברים הכאים בקנינה סעודה שאינם עשויים ללפת בהם את הפת אין בהם משום ביטול גוים. וכוונת הרמב"ם כמו שכתב בדיו הגבים, "משום פרפרת", משום לפת, ללפת בהם את הפת, וכמו שכתב כן הרמב"ם בפירושו המשניות (ברכות פק"ו, דף מב.). עכח"ד (והסכים עמו הגאון רבי דוד פארוז בספר מומור לדוד דף קו סע"ב). ולפי זה יש לומר שגם הרדב"ז סבר לא ליה כדברי הפרי חדש, ולכן התיר הקפה שנתבשל על

משום התנות. (פירוש רש"י, כדי שלא יהיה עצמו לעשות משתאות אצל גוי ויהן עניניו בביתו). ורב נחמן אומר משום גיילוי. (מחשיב שפא שתה ממנו נחש כשהיה מוגלה). רב פפא הוי מוציאום לו השכר לכינתו והיה שותה, ויהיה שותה ממנו, רב אחאי הוי מוציאום לו השכר לכינתו והיה שותה, ושניהם סוברים שאיסור השכר של גוים משום התנות, אלא שרב אחאי היה עושה הרהקה ותייר. וכתבו התוספות, שלכן צריך להזהר שלא להשתות שכר בין של תמרים בין של תבואה בתנות או בבית של גוי, אבל המתאכלין בביתו של גוי, אפילו אם הגוי האכסנאי נתן לו שכר משלג, מותר לו לשתות משום איבת, שלא אסרו חכמים משום התנות אלא לקבוע שתיה בתנות או כשרגיל לשתות בבית גוי באופן קבוע, אבל לשתות דרך עראי ובאקראי בעלמא מותר. ואין לאסור שכר של תבואה משום ביטול גוים, שאף על פי שהתבואה אינה נאכלת כשהוא חי, מכל מקום הוואיל וכסלה לגבי המים לענין ברכת שהיה נהיה בכרכי (שארן מברכה על שכר שעורים בורא מיני מוונות שהיא ברכת התבואה), כך כסלה התבואה לגבי המים לענין איסור ביטול גוים. ע"כ. וכן כתב הרא"ש שם. וכן כתב בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג (דפוס פראג, סימן קנד). ע"ש. וכן פסק מרן בשלחן ערוך יורה דעה (סימן קיד סעף א'). ומכאן יש ללמוד גם לענין הקפה, שאף על פי שאין הקפה נאכל חי, מכל מקום מאחר שהקפה טפול לגבי המים לענין שצריך לברך על שתיית הקפה שהכל נהיה בכרכי, ולא בכרכת הקפה שהיא ברכת בורא פרי העץ, וכמו שהסכימו האחרונים, ומהם בשו"ת פרח משה אהרן (סימן ס'). ובשו"ת שכות יעקב חלק ב' (סימן ד'). והעיר הפנים מאורות בחלק ב' (סימן קצ) שכן המנהג פשוט. וע"ש. וכן כתב בשו"ת הלכות קטנות בחלק ב' (סימן ט). וכן פסק הגאון יעב"ץ בספר מור וקציעה אורח חיים (סימן רד). והוא עור בשו"ת דברי יוסף אירגאס (סימן רד). ובשו"ת זרע אמת (חלק אורח חיים סימן ז'). ועוד. לכן גם לענין איסור ביטול גוים, נחשבים המים לעיקר, וממילא אין איסור בשתיית הקפה מרין ביטול גוים, וכן פסק הרדב"ז בהשגחה חלק ג' (סימן תרלז), שאין לאסור שתיית קפה של גוים מטעם איסור ביטול גוים, שאף על פי שאין הקפה נאכל כמות שהוא חי, מכל מקום הרי אינו עולה על שלחן מלכים ללפת בו את הפת, לפיכך אין בו משום ביטול גוים, ואין לאסור משום פלישת הכלים שלהם, שיתכן שביטול בהם קודם לכן דבר האסור, שהרי ידוע שיש להם כלים מיוחדים להרחיק בהם קפה כדי שלא יפגם טעמו של הקפה. ומכל מקום אין לשתות הקפה במסובת של גוים, לפי שנמשך מזה הרבה תקלות, ואין ראוי לישאל קדושים להיות עמתם במסובתם. עכח"ד. וכן כתב מהר"ק"ש בהגהותיו (סימן קיד), שיש להחמיר שלא לשתות הקפה במסובת חנוים בבית הקפה שלהם (קיד), שהוא מקום מפורז, כדין שכר של גוים שאסור משום התנות. ועוד יש בו

ידי גוי. אבל הפרי תאר כתב ליישב דברי מרן השלחן ערוך, שבאמת החנכים אינם ראויים ללפת בהם את הפת. ואינם אלא פרפרת בעלמא, ואף על פי כן אמורים משום בישולי גוים וכו'. ע"ש. וכן כתב החכמת אדם (כלל סו סימן א'). שדבר הכא לקינוח מעודה יש בו משום בישולי גוים. וכן כתב הנאון רבי יהואל מיכל אפשטיין בספר ערוך השלחן (סימן קיז סעיף ז'), שדעת המור והשלחן ערוך שמה שאמרו שצריך שיהיה עולה על שלחן מלכים ללפת בו את הפת, לאו דוקא הוא, אלא העיקר שיהיה דבר של חשיבות שעולה על שלחן מלכים, אף על פי שנאכל בפני עצמו ולא עם הפת. ומימי, שלענין הלכה כיון שהמור והשלחן ערוך פסקו לאיסור הכי נקמינן, ודלא כהפרי חדש. ע"ש. וכן כתב הרד"ג רבי יוסף סתהון בספר וילקט יוסף (עמוד רז), ושכן דעת האחרונים. ע"ש. ולפי זה מעמו של הרדב"ז הנ"ל בהיתר הקפה, לא יכון אליבא דמרן השלחן ערוך והאחרונים. ואמנם הפרי חדש לשיטתו כתב לקמן (סימן קיד סק"ו) להתיר לשתות הקפה של גוים, משום שאף על פי שאין אבק הקפה נאכל כמות שהוא חי, ועולה על שלחן מלכים, מכל מקום אינו עשוי ללפת בו את הפת, ולכן אין בו משום בישולי גוים וכו'. ע"ש. וכן כתב בפשיטות הנאון יעב"ץ בספר מור וקציעה (סימן רד), ובשו"ת שאילת יעב"ץ חלק ב' (סימן קמב). ע"ש. וזה כדברי הרדב"ז הנ"ל. אבל לדעת מרן השלחן ערוך והאחרונים אין להתיר הקפה ממעם זה, כיון שהקפה עולה על שלחן מלכים לפרפרת, דהיינו לקינוח מעודה. [ושם מצאתי בשו"ת פנים מאורות חלק ב' (סימן סב) שהשיג על הפרי חדש בהיתר הקפה, וכתב, שכל זה כתב לשיטתו, אבל אין דבריו מוכרחים, שכל האחרונים הסכימו עם המור והשלחן ערוך שאמרו בגמרא שעולה על שלחן מלכים לפרפרת יש בו את הפת, היינו לרבנותא, שאין צריך לומר אם הוא דבר חשוב ונאכל בפני עצמו לפרפרת, שבודאי יש בו משום בישולי גוים, אלא אפילו אינו עולה על שלחן מלכים אלא ללפת בו את הפת, יש בו משום בישולי גוים. ע"ש]. ולכן נראה שהעיקר להתיר מהמעם שכתבנו, שהקפה כפל לגבי המים שהורתחו עמו, ולכן אין בו משום בישולי גוים. וכן כתב הפרי חדש (סימן קיד סק"ו). להתיר הקפה גם ממעם זה, ובדחתמך על דברי התוספות (עבודה ורה לא:). וכאמור לעיל. וכן כתב הנאון יעב"ץ בשאילת יעב"ץ חלק ב' (סימן קמב) הנ"ל. ע"ש.

הנה מרן החבי"ב בעל כנסת הגדולה, בספרו שו"ת בעי היי (חלק יורה דעה סימן קמח) כתב, שככל המקומות אשר שמענו שמעם נהגו היתר בשתיית הקפה של גוים, ואין פוצה פה ומצפצף, ואולי סמכו העולם להתירו מפני שאינו עולה על שלחן מלכים ללפת בו את הפת, אף על פי שעולה על

שלחן מלכים לשתותו בפני עצמו, אבל אין זה מספיק, שכל שעולה על שלחן מלכים דרך אכילה או דרך שתיה אין צריך שיהיה עולה ללפת בו את הפת. ועוד אני אומר שלא אמרו שצריך שיהיה עולה על שלחן מלכים ללפת בו את הפת אלא כדבר מאכל, אבל לא במשקה אשר ישותה. והאריך שם בזה, ומימי, סוף דבר לא מצאתי מעם מספיק להיתר הקפה של גוים, ואף על פי שימימי רבים נהגתי בו היתר, כעת שחקרתי בדבר ולא מצאתי סמך להתיר, חדלתי מלשתותו, וכן מצאתי במנהגי הרב המקובל האר"י ז"ל, שאסר הקפה משום בישולי גוים. ומכל מקום כיון שפשט היתרו בכל המקומות, אין כח בידי לאוסרו, ורק לעצמי אני נוהג מכאן ולהנא. עכתי'ד. וכן כתב בקיצור כנסת הגדולה יורה דעה (סימן קיג הנהגות בית יוסף אות י'). ע"ש. [וראה בשו"ת ישמה לב פריגי חלק א' (חלק יורה דעה סימן י'), שהאריך לדון על דברי תשובת הכנסת הגדולה הנ"ל, ועיי בשו"ת חקרי לב ח"א מורה דעה (סימן קלו). משום דספקא דרבנן כנסת הגדולה שלא אמרו שצריך שיהיה עולה על ע"ש]. והנה מה שכתב הכנסת הגדולה ולא במשקה, לא מצאנו חילוק שלחן מלכים ללפת בו את הפת אלא במשקה. ולא מצאנו חילוק זה בפוסקים, ואנכי הרווח להנאון רבי יהודה עיינאש בשו"ת בית יהודה (חלק יורה דעה סימן כא) דאזיל כל בתר איפכא, שהביא מה שכתב בשו"ת באר עשק (סימן קח) להתיר הקפה של גוים מכמה מעמים, ומהם, מפני שאינו עולה על שלחן מלכים ללפת בו את הפת, וכתב, שגם הפרי חדש (סימן קיד סק"ו) כתב מעם זה להתיר, ואף על פי שלפי דעת מרן השלחן ערוך שכל שעולה על שלחן מלכים לפרפרת, דהיינו לקינוח מעודה, אין צריך שיהיה עולה ללפת בו את הפת, והקפה עולה על שלחן מלכים לקינוח מעודה, מכל מקום יש לחלק ולומר שזהו דוקא בדבר מאכל ולא במשקה. (ומימי, שאין לנו מעם ברור להתיר את הקפה של גוים אלא מפני שאינו עשוי ללפת בו את הפת. ע"ש. הרי שסובר שאפילו לדעת מרן השלחן ערוך בקפה שהוא משקה יש להתיר. והשדי חמד (מערכת בישולי גוים אות י') הביא דברי הרב בית יהודה הנ"ל, וכתב על החילוק הנ"ל שבין מאכל למשקה, שאין נראה כן ממה שכתב בשו"ת בית שלמה (חלק יורה דעה סימן קעז). ע"ש. ועל כל פנים יש סיוע לזה מדברי הרדב"ז והפרי חדש והנאון יעב"ץ. ודו"ק*).

* והנה בשו"ת בית יהודה שם, כתב להעיר על טעמו של הפרי חדש, שכשם שהקפה בטל לגבי המים לענין ברכת שחל נהיה בדברו, כך בטל הקפה לגבי המים לענין איסור בישולי גוים, שבאמת יש מקום לדון על ברכת הקפה עצמה, שהרי הלכה רוחת (בברכות לט.), מאז דשלמי מברך עליהם בורא פרי האדמה. וכן פסק בשלחן ערוך או"ח (סימן רה סעיף ב'). והיינו טעמא משום שכן דרכם לשולקם, ואף הקפה דרכו בכך להותירו ולשתותו, ואם כן היה צריך לברך עליו בורא פרי האדמה. ולפי זה, המנהג שנהגו לברך עליו שחל נהיה בדברו, הוא

קטנות חלק א' (סימן ס"ב), שכתב לחלק ביה בין קפה לשכר, שתקפה שאינו משכר לא שייך בו אוסור חתונה כלל, ורק משום מושב לצים יש להחמיר. וראה עוד בספר בן איש חי שנה שניה (פרשת חרומה פליק דף), ודו"ק. ושם בכרכי יוסף הביא דברי הגאון רבי חיים אלגאזי בספר בני החי שכתב,

שכמכרים על שכר שעורים שהכל נהיה בדברי, שאין זה אלא לפי שנשתנה מבריות, ואין התבואה עיני. ע"ש. ונראה דבריו, ואף החוספת נראה שלא סמכו על טעם זה, אלא עיקר טעמם כמו שכתבו בחרוצם הראשון, מפני ששכר שלהם אינו עולה על שלחן מלכים. מה שאין כן הקפה שעולה על שלחן מלכים ראוי לחזק בו לבישולי גויים. ע"כ. ובאמת שאף על פי שהתוספת הראשית כתבו שני חרוצים בדבר, אולם בשי"ת מהר"ם מורנונבורג (סימן קנ"ג), כתב טעם זה בלבד להחמיר, שהתבואה בטלה לגבי המים, ונראה שגם התוספת הראשית כתבו זאת לעיקר מילתא. וכפירט לפי מה שכתב בהתוספת רבינו אלחנן (בעבודת זרה שם), שהחירוף הראשון הוא רק למאן דאמר דבעיני שיהיה עולה על שלחן מלכים מה שאין כן לאידך וישא דלא סבירא ליה דהכי, ולא אשתמיט שום אמורא שיאסור שכר של שעורים משום בישולי גויים. אבל החירוף השני אינו לכלי עגלמא. ע"ש. ולכן אין דבריו הביא לדחות את דברי רבננו הרמב"ם מהלכות מאכלים. ומכל שכן שיש לחלק בין התבואה לקפה, ששם יש מקום להחמיר כשיש כוחת כביר אכילה פרם, מה שאין כן בקפה. ולא הוא טעמא. ולכן דברי הפנים מאירות ביה אינם מחוורקים, והעיקר כדברי הפרי חדש.

גם הלום ראיתי בביטת בירד משה (בקונטרס נכרון לראשונים דף קנ"ג ע"ד), שהעיר על הפרי חדש, כי מה ישיענו זה, הלא הגויים קולים את הקפה, לפי בישולו, והוא עיקר בישולי גויים שנעשה על ידם. שאילו לפני המשקה של הקפה, הרי כבר הוכשר לאכילה משעת הקליה, והרי זה נאלץ כמות שהוא חי נכודע. ע"כ. ובאמת שאף על פי שהגויים קולים את הקפה חתלה על שהוכשר לאכילה משעת הקליה, אין לאוסור משום בישולי גויים, שהרי בעודם קלויים אינם עולים על שלחן מלכים, וכמו שכתב הרמב"ם (בפרק יז מהלכות מאכלות אסורות הלכה יז): "קליות של גויים מותרים, ולא גזיר עליהם משום בישולי גויים, שאין אדם מומין חבירו על הקליות". וכתב מרן הכסף השנה שם, וכן בבית יוסף (סימן קנ"ג), שמכאן נהגו היהרם באפונים קלויים שקולים הגויים, ולא נפקק אדם עליהם משלים. ע"ש. וכן פסק הרמב"ם בורה לעז (סימן קנ"ג סעיף ב'). ומכל שכן גרעיני קפה קלויים, שאף על פי שראויים הם לאכילה, אין רוב העולם אוכלים אותם כל, שהרי הם עומדים לבישול ברותחים ומטעם זה פסק בשו"ת זכור ליעקב חרי"ר (סימן נ"ג), שאין לברך על גרעיני הקפה אלא שהכל, ושלא כדעת השא"ת יעב"ץ חלק ב' (סימן קמ"ב), שכתב שמברך עליהם בורא פרי האדמה, והוא במחויק ברכה (סימן רד אות ג'), שהרי אין עיקר נטיותם אלא לשם קליה ובישול ברותחים. ע"ש. וכן הסכים הרמב"ם מהר"א מני בספר וכוונות אלתו (עמוד קט"ו). וכן פסק הגאון רבי יוסף חיים בספר בן איש חי (פרשת פנחס אות י'), ושכן העלה בספרו מכתבאלי. ע"ש. (ועיי' בשו"ת אמת קודש חלק אורח חיים סימן ב', ובשו"ת גולת מרדכי גלאוני סימן ה', ובספר עקרי הדי"ט סימן י' אות מא'). ועל כל פנים לא עדיפי גרעיני קפה קלויים משאר קליות, ומכיון שמתיר לאכול גרעיני קפה קלויים של גויים, ואין בהם משום בישולי גויים, אף לאחר שנחבשלו בשמן רותחים, נשאר בהתירם, שדיו הקפה ביה דבר שונאל כמות שהוא חי שאין בו משום בישולי גויים. והוסיף למה שכתב הרמב"ם (בפרק יז מהלכות מאכלות אסורות הלכה טז), דגויים קטנים שמלה אותם גוי, הרי הם כמו שנחבשלו מקצת בישול, ואם צלאם גוי לאחר

וכן בקודש הזיתיה למרן החיד"א בכרכי יוסף (בקונטרס שוירי ברכה יורה דעה סימן קנ"ג סק"ג) שהזכיר במישור מדברי המהרי"ק ומהר"י אסכנזארי שאסרו שתיית הקפה של גויים כמסכות שלהם משום חתנות, כיון שכר של גויים, הוא לאו הכי יש להחמיר, ואין בו משום בישולי גויים. [ועיי' בשו"ת הלכות

תמורה. ועל כל פנים אין לך בו אלא חידוש, והבו דלא להסיף עלה להחמיר משום בישולי גויים. עכמ"ל. והנה בשי"ת מהר"ם מורנונבורג (דפוס פראג סימן קנ"ד), כתב שברכת השכר שהכל נהיה בדברי, ומשום הכי אין בו משום אוסור בישולי גויים, שהתבואה בטלה לגבי המים. והאף על פי שאסור (ברכות ל"ט) מרא דשליקי בשליקי, שמכריכים עליהם בורא פרי האדמה, וזה רק כשהוא עובד ביותר ויש בהם משמות מחמת השליקות". ע"ש. וכן כתב הרמב"ם בספר פקודת הלויים (ברכות ל"ט), וכן כתב הרמב"ם (פסחים כ"ד): בשם הרמב"ם. וכן פסק הרמב"ם אלאשבלי (ברכות ל"ט). וראה עוד במאירי ושם מקובצת שם. וממילא אינו שפיר מה שמברכים על הקפה שהכל נהיה בדברי, שהרי אין שותים אלא את מי הקפה. ובאמת שאף על פי שגם הפנים מאירות (סימן צ"ה), וכן בשו"ת הלכות קטנות (סימן ט"ז), כתבו, שמעיקר הדין היה ראוי לברך על הקפה בורא פרי האדמה, אלא שנהגו כל העולם לברך שהכל, אולם הגאון יעב"ץ בספר מור וקציעה (סימן ר"ד) תמה על בעל הלכות קטנות, שדוברו היה בריך לברך עליו בורא פרי העץ, שהרי פרי אילן הוא, ואדעתא דהכי נטעי ליה לשתות מומין. אלא שהחבר פשוט דלא עדיף משכר תמרים ושעורים שברכתו שהכל נהיה בדברי. ומה שכתב שהרי פרי אילן הוא, הנה אמת בכו הדבר, וכן כתב בכרכי יוסף (סימן חג סק"ג) ובספר טוב עין (סימן ט' אות י'), ומכל מקום יש לומר דסבירא להו לבעל הלכות קטנות רדימיה כמו שכתב בשו"ת מעט מים (סימן כ' אות כ'), שמכיון שהקפה מוציא את פרי משעת ורישתו, דינו כדיו לפני ברכה, על כל הלה שכתב הגאון מהר"ם גרמיואן, והוא בשי"ת קול אלתו חלק ב' (בקונטרס מנחה ישראל סימן ד'). ע"ש. ועיי' עוד בשו"ת רב פעלים חלק ב' חלק אורח חיים סימן ל'. ודו"ק. ובשו"ת ישראל יעב"ץ חלק ב' (סימן קמ"ב) כתב לוטבריי גם כן טעם המנהג שנהגו לברך על הקפה שהכל. ע"ש. וכן בשו"ת פרח משה אהרן (סימן מ"ז), ובשו"ת משפטי צדק (סימן כ'), ובשו"ת שבות יעקב חלק ב' (סימן ד'), כתבו ליישב המנהג לכוון. ע"ש. וכן פסק מרן החיד"א בכרכי יוסף (סימן רב סק"ט). וראה עוד בשו"ת שמש צדקה (חלק אורח חיים סימן ב'), ובשו"ת פעולת צדיק חלק א' (סימן ס'), ובספר בית מאיר (סימן רח סעיף ב'). ע"ש. וכן הסכימו כל האחרונים. ודבריהם נכוחים לכמוי וישירים למוציא דעת. ומנהג ישאל חתור הוא. וכברא שדברי גדולי האחרונים הנ"ל נגלמו מעיני קדשו של הרב בית יחידה, בעת שכתב תשובה זו, שהרי לא הזכירם כלל, ואילו שמעי ליה הוה חדר ביתי. (ועיי' בשו"ת בית יהודה חלק אורח חיים סימן ז'). וממילא קמה וגם נצבה ראתה הפרי חדש והשאלת יעב"ץ (חלק ב' סימן קמ"ב) מדברי התוספות (עבודת זרה לא): לחתיר את הקפה מחשש אסור בישולי גויים, משום שהקפה בטל לגבי המים, והוא טעם בעיקר להחמיר ולשאל של גויים. וחל"ת"ש שגם אנכי קיימתיו מטברא עיד בימי חרפי, ושוב ראיתי שביחנותי ליעת גדולים.

והו אמר שראיתי בשו"ת פנים מאירות חלק ב' (סימן ס"ב) שכתב לדחות טעם הפרי חדש בזה, לפי מה שכתב הבית חודש (סימן קנ"ד), שהטעם שכתבו החוספות שהתבואה בטלה לגבי המים, הוא קשה מאד, שהרי התבואה עיקר, שיש בה כוחת כביר אכילת פרם, ואין ראיה ממה

וכדומה, בדברים שמוסדות בהרי קודש על פי הקבלה, אבל בעניני הלכה אין לזוז מדברי תפוסקים. וכמו שכתבו בשו"ת ביכורי יעקב (הלך יורה דעה סימן יט), ובשו"ת שווא נשאל חלק ה' (הלך אורח חיים סימן א'). לפיכך הוואיל ועיקר דין איסור בישולי גוים אינו אלא מדרבנן, ורבו האחרונים שפסקו להחזיר שתיית הקפה של גוים, והעידו שכן המנהג, הרי זה ככלל מה שאמרו הח"ל (במסכת עבודה זרה ז.) בשל סופרים הלך אחר המוקל. וכן פסקו בכיוצא אפי' שרם אפלה אמרתי לכאר דבר המצוי אצל הנוסעים בממוס של חברה לא יהודית, ומנישים לפניהם קפה בכוסות או בספלים שלהם, ולכאורה אף על פי שאין לחוש בקפה משום בישולי גוים, וכאמור לעיל, מכל מקום יש לחוש למה שרדגלים למוזג בכליהם חלב שחלבו גוי ואין ישראל רואהו אוסר הכלים שהורחה בהם. וכן פסק הרמ"א ביורה דעה (סימן קמו ומבואר בתשובת הרשב"א חלק א' (סימן קמג), שחלב שחלבו גוי ואין ישראל שכתבו התוספות והרא"ש (עבודה זרה ז' :) שכן פסקו רש"י ורבינו תם ור"י, לפי שהוא ספק ספקא, שמו לא נשתמשו בו היום, ואם תמצא לומר שנשתמשו בו היום שמו נשתמשו בו בדבר שפוגם בעין, או בדבר שאינו נותן טעם. ע"ש.

וכן חסכים הר"ן שם. ע"ש. וכן פסקו המור והשלחן ערוך (בסימן קכב סעיף ו'). מכל מקום הרי מבואר בפרי חדש אורח חיים (סימן תמו סעיף ה') בד"ה אבל בשומן מחונך וכו', שכללים שתשמישם תדיר, ודרכם בכך, מסתמא הוו בני יומן, עד שיוודע לך שאינם בני יומן. ושכן כתב המחרי"ם (בהלך יורה דעה סימן א'). ושכן מבואר בספר התרומה (סימן נח). ובהר"ן (פרק ב' דעבודה זרה). ע"ש. (אלא שמדברי כן. ועיין כפך החיים סימן תמו אות קלו. וי"ל). כלים אינם בני יומן, לא משמע כן. ועיין כפך החיים סימן תמו אות רבות. וכאן מצוי מאוד למוזג החלב שלהם בכוסות ובספלים כנ"ל. ופעמים רבות הם מערים החלב מכלי ראשון שהיה מולדת בו. ובערך השלחן יורה דעה (סימן סח סק"ו) הביא פוסקים רבים שאוסרים בכלי שני שהיה מולדת בו אף בדיעבד. וראה עוד בשו"ת חיים ביד (סימן מו). ועל כל פנים גם לדעת מרן השלחן ערוך יורה דעה (ריש סימן קה) יש לחוש לכתולה בכלי שני שהיה מולדת בו למי שסובר שמכילע ומפליג. וכן העיד מזה בערוך השלחן (סימן קכב סעיף טו). ע"ש. ועירך לומר שכאן נחשב כדיעבד, וכמו שכתב בשו"ת נודע ביהודה קמא (הלך יורה דעה סימן לו). שלענין הלכה למעשה נראה שהנמצא בדרך ואין עמו כלים בש"מ תחת ידו, מותר לו לשתות קפה בכלי הגוים אף על פי שהם שותים בהם חלב שלהם, אבל בעיר שאפשר בנקל להשיג כלים כשרים אין לחקל, ואם יש בני תורה שמקילים בזה אינם בני

שהאר"י ז"ל לא היה שותה קפה של גוים, משום איסור בישולי גוים, ושאפשר שהיה מחמיר על עצמו. וכתב על זה מרן החיד"א, שממה שכתב בספר נגיד ומצוה נראה שהאר"י היה אוסר מן הדין. ע"כ. אולם נראה שהאר"י ז"ל נמשך לשיטתו בשער המצות (פרשת וילך) שכתב, שאמור מן הדין לאכול אפונים קלויים של גוים, מפני שהקליות שלהם עולים על שלחן מלכים ושרים כאותם מקומות שעושים שם את הקליות. ע"ש. ולכן גם כאן כבר נאמר לאכול גרעיני הקפה שנקלו על ידי הגוים, כיון שראויים הם לאכילה על ידי קליותם, וממילא שוב לא נפקע האיסור על ידי הדעת להחזיר פת גוים על בזה בשו"ת מהר"ל (סימן קסה), שלא יעלה על הדעת להחזיר פת גוים על ידי בישול שיבשלו אחר אפיותו, שאיסור שבו להיזק הלך. ע"ש. וכן כתב בשו"ת הלכות קטנות חלק ב' (סימן פג), ובסלת למחנה (כלל עה). ע"ש. אבל לפי מה שאנו תופסים עיקר להלכה כדברי הרמב"ם (בפרק יז מהלכות מאכלות אסורות הלכה יז) שקליות של גוים מותרים, לפי שאין אדם מזניח את חכירו על קליות, והעיד מרן הכסף משנה שם, שכן פשט המנהג לאכול אפונים קלויים של גוים. וכן כתב הבית יוסף (סימן קיג). וכן פסק הרמ"א בהגה (שם סעיף ב'). וכתב בספר שלחן גבוה שם, שבעיר גדולה של חכמים ושל סופרים שאילוניקי, פשט המנהג להחזיר קליות של גוים, על פי דברי הרמב"ם הנ"ל. ע"ש. וכן כתבו האחרונים. וגם למעם הסוכרים שצריך להיות עולים על שלחן מלכים ללפת בהם את הפת, אבל לקניוח סעודה בלבד לא מהני, הא ודאי שאף האפונים וגרעיני הקפה שנקלו על ידי גוים מותרים באכילה, וכן כתב הפרי חדש (סימן קיג סק"ו) לגבי הקליות, להחזיר משעם זה. ע"ש. ולכן גם לענין שתיית קפה של גוים פשט המנהג להקל, וכמו שהעיד מרן החב"ב בשו"ת בעי חיי (סימן קנה), שכן פשט המנהג בכל המקומות. וכן כתב בשו"ת חקרי לב (ח"א מרי"ד סימן קלו). וכן העיד הרב זכחי צדק (סימן קיג אות מו) שכן פשט המנהג. וכן כתב הרב בן איש חי שנה ב' (פרשת חקת אות מו). ואין מנהגינו לתפוס להלכה כדברי האר"י ז"ל אלא בעניני תפלה

מבן מותרים. וכן פסק בשלחן ערוך (סימן קיג סעיף יב). והוא הדין לקפה. והן עתה מצאנו בשו"ת חקרי לב (חלק א' מורה דעה סימן קלו), שדן גם כן בדין הקפה של גוים, והסכים לטעמו של הפרי חדש הנ"ל, שהקפה בטל לגבי המים וענין איסור בישולי גוים שם שהוא בטל לענין ברכת שהכל נהיה דבריו, וכתב שנראה בודאי שעל פי טעם זה פשט המנהג להחזיר הקפה של גוים. ושוב כתב לפקפק על האוכלים גרעיני קפה לאחר קליותם על ידי גוים, וכן על הקנינים קפה קלוי על ידי גוים לבשל אותם בביתם וכו'. ובדבר קליית מנהג העולם נראה שסוברים שאכילת קפה קלוי אינו חשוב אכילה שאינו דרך הנאה, ולא אסרו משום בישולי גוים כי אם כשאוכלו כדרך הנאות. ע"ש. ועי' בספר אות הוא לעולם ח"א (מסכת ב' אות מט) מ"ש בזה. ע"ש. ועי' בשו"ת שאילת יעב"ץ ח"ב סי' קמב בסוף ד"ה אבל. וי"ל ע"ד. והלע"ז כתבתי וד"ק.

במצופם : מורה לשתת קפה של גוים, ואין לזוש בזה לאיסור בישולי גוים. ומכיו האחרונים שכן פשט המנהג ככל המקומות. ואם הלכה רופפת ביד צא וראה חיצון הצבור נהגים ונהגו בן. והרד"ה לזהמור על עצמו תבוא עליו ברכה. והנסיעים במסו של חברה לא יחזיתי, שיש לזוש שהשתמשו בכסות של הקפה בחלב של גוים, וכוון שישתו הקפה בכלי זכוכית, שאינם כולעים ואינם פולשים. ואם אי אפשר יש להקל בשעת הדחק אף בכסות של פורצל"ין וכיוצא בזה.

סימן מג

שאלה : האם מותר להרחיק בפניו שיש בו תעוזה משומן מן החי לא כשר ?
 תשובה : התוספות במסכת יומא (דף עז) כתבו בשם רבינו חם, שדין איסור הדיצה וסיכה, אינו אלא מדרכנו, והפסקים שהביאו בנפרא שם לראות, אינם אלא אסמכתא בעלמא. אבל בשאר איסורי אכילה אין לאסור סיכה לשחיה, ולכן מותר לסוד בחלב (ח"ת ולמ"ד צרוויים) ואף על פי שהאובל חלק ככרת, מכל מקום כיון ששומת בהנאות, שנאמר וחלב נבלה וחלב טרפה יעשה לכל מאכל, מותר לסוד בו. ורק באיסור הנאות, כגון חלב מזהחך של שור הנסקל, איסור לסוד בו (כדאיתא בפסחים כח:), אבל באיסור אכילה מותר. ומה שדרשו במסכת נדה (לב) מהפסוק, ולא יחלצו את קדשי בני ישראל את אשר ירימו לה, לרכות המך בשמן של חרומה (לגבי זרים או שפואים), אין זה אלא מדרכנו, וקרא אסמכתא בעלמא. ע"כ. וכן כתבו התוספות בנדה (לב) בשם רבינו חם, שדוקא סיכה שמן חרומה לזרים וספואים אסורה מדרכנו, וסמכו זה על הפסוק חז"ל, אבל סיכה בשומן חזיר ובלחל מותרת. ע"כ. וכן כתב בתוספות הרא"ש שם וכן כתבו בחידושי הרשב"א והריטב"א במסכת נדה שם. וכן כתב המאורי שם. וכן פסק הרשב"ץ בחידושו לנדה שם. אולם בספר איסור והיתר (כ"ל) לט סימן לד' כתב, אדם ברא אסור לו לסוד בשומן חזיר או בחלב סיכה של תענוג, שדין סיכה כשחיה מדרכנו, וכתבו הסמ"ג והסמ"ק, שמכל מקום אם יש לו חששין בראשו מן כדרכו ואינו חושש, ומוכח שבשאר איסורים מותרת רבינו חם, סיכה שומן חזיר וחלב, שמה זה דוקא במקום צער. ע"כ. אולם בתוספות יומא (עז) כתבו בשם רבינו חם, שלא מצונו איסור סיכה כשחיה אלא ביום הכפורים, ובשמן של חרומה ובאיסורי הנאה, והרי אף ביום הכפורים אם יש לו חששין בראשו מן כדרכו ואינו חושש, ומוכח שבשאר איסורים מותרת אפילו סיכה של תענוג. וזו לשון מן הבית יוסף כדק הבית (סימן פד) :

יראה, שהרי בודאי בני יומן חם, כיון שבכל שעה שותים בהם חלב שלמים, ואמנם הרב המאור הגדול רבי מאיר פישלש השיב שאולי הם מקוללים תואיל ואין חלב שמה מצוי, וכדעת הפרי חדש. ואינו רוצה להכניס עצמי בהיתר זה, ומצוה רבה להפרישים מאיסור. עכ"ה. וכאמת שיש מקום להקל לענין הכלים בצירוף דעת הפרי חדש (סימן קסו סוף סק"ו), שאחר שהביא דברי הרד"ה בתשובה (סימן ער) שהלך גוי לא נאסר כמנין אלא משום חשש תערובת חלב שמה, כתב, שבמקומות שאין חלב שמה מצוי, אי שהוא יותר ביוקר מחלב שמה, מותר לקנות חלב שהלכו גוי ואין ישראל רואהו, וכן המנהג פשוט בעיר אמסטרדם, ושכן נהג בעצמו להקל. ע"ש. וכן כתב הפרי תאר (שם סק"א) בד"ה ולענין דינא, שבמקומותינו מותר לקנות מניו חלב אף שאין ישראל רואהו, ואפילו יש בהמה שמה בעדו, משום שהלך בהמה שמה נמכר בדמים יקרים לשרייתם ולנזוליהם, וכדאי שלא יערכנו בחלב שמה. ע"ש. וכן כתב בשו"ת הרשב"ש (סימן תקנז). גם המה"ש דוראן בשו"ת חו" המשו"ש שבסוף שו"ת הרשב"ץ (תוס' חראשון סימן לב) כתב סברא זו, והוסף ע"י לאורד גיסא, שהלך שמה מאום הוא בעינייהם, וננאי לחלוב בהמה שמה. ע"ש. וכן כתב בשו"ת זכור לאברהם אביגדור (חלק יורה דעה סימן ד'). ע"ש. והנאות רבי דוד פארדו בספר מזורז לזוד (דף קט סעי"ב) הביא דברי הפרי תאר והפרי חדש, וכתב, שלכאורה אף על פי שאין הנוי מעורב חלב שמה לכתחלה מפני שהוא יותר ביוקר, מכל מקום לפעמים נשאר כבד משויורי חלב שמה, שבודאי אינם מקפידים על זה, ומתערב עם חלב שמה. אולם הרשב"א בתורת הבית (שער ו') כתב, שהלך שמה מאום בעינייהם, ולפי זה מסתברא דאמקויותא קפדי ושוטפים הכלי בין זה לזה. ע"ש. ועיי' לפרן החיד"א בשו"ת ברכה (סימן קסו). ואכמ"ל. ואף על פי שהלכה נקטינו לאסור חלב שהלכו גוי ואין ישראל רואהו בכל אופן, וכן פשטה ההוראה בארץ ישראל ונלולותיה, וכמו שכתב מן החיד"א שם. וכן כתב בפתח הדביר חלק ב' (ריש סימן קצא). ועיי' עוד בשו"ת חקתי לב (חלק יורה דעה סימן לב), ובשרי המד (מערכת חלב של שור נכרי סימן א'). ע"ש. מכל מקום לענין הכלים יש מקום לצרף דברי האחרונים המתירים, בשעת הדחק, כשאין שם כלים כשרים, ועל כל פנים אם אפשר לבקש לשחתו הקפה בכלי זכוכית שאינם כולעים ואינם פולשים, עדיף ספי. ואף על פי שהרמב"א בהנה (סוף סימן הנא) החמיר בכלי זכוכית לדונם ככלי חרס, כבר כתבו הרבה אחרונים שזהו רק משום חומרא דמסקי, מה שאין כן בשאר איסורים. (ועיי' בשו"ת יביע אומר חלק ד' חלק יורה דעה סימן ד'). ועל כל פנים בודאי שאפשר לסמוד כזה על מן אפילו שלא בשעת הדחק. ובמקום שמושישים רק בכלי פורצל"ין וכיוצא בזה, יש לסמוד על כך לחקל, וכמ"ש בשו"ת האלף לך שלמה (חיו"ד סי' קצא).

תמא

תשמו"ו

בישול' עכ"ם

חוקותי

(יד) אף שכפת שאפאו עכ"ם כל שהבעיר הישראל ראש ואפלו לא הבעיר ראש אלא

והרמב"ם בפרק י"ז ממאכלות אסורות כתב, דאפילו לא זרק הישראל אלא עץ אחד לתוך התנור החרו כל הפת שבין שאיז הדבר אלא היכר שפת עכ"ם אסורה, ודבריו הרמב"ם איכא קולא עוד יותר גדולה, דאף בלא שעשה הישראל אחת מג' מלאכות אלה, אלא רק השליך עץ אחד לאש, דעץ זה אינו מעלה ולא מוריד כלום לאש, ולא הוי אף כחשוי שהחריב בגמי מ"מ מהני לחתור הפת, וכמב"ס הרמב"ם טעם לדבר, דאיז הדבר אלא להיכר שפת עכ"ם אסורה, והיינו דמשמע מהרמב"ם דס"ל דהטעם הוא דהחירו כ"כ בגמי בפת עכ"ם, דאף אחד מג' מלאכות אלה שרי, הוא הוהילי ובכ"י רק היכר שפת עכ"ם אסורה חכמים, וכוהו שעושה מלאכה אחת ניכר הדבר, וא"כ ס"ל להרמב"ם דאף מלאכה פחותה מג' מלאכות אלה כהשלכת עץ שלא משנה כלום באש מתיר הפת.

וכפי שהביא הב"י דבריו הרמב"ם בתורה"ב שכתב דהרמב"ן הקשה על הרמב"ם, דהא ארז חרוץ גדלים מתיר אלא משום שמייע באפדת הפת, וכפי שאמרו שם בגמי גבי היה מתכשל בשני שעות ועכשיו מתכשל בשעה, אבל היפור כעלמא שלא ממחר האפיה לא מהני, ולכן כתב דהשלכת עץ אחד לא מהני, וכשם מורי הרב הביא הרשב"א דמסתבר דהשלכת קיסם אינה מודין המלמור, אלא דבמקומות שהקלו לגמרי בפת עכ"ם היקלו כוה עם השלכת קיסם כדי להרחיק מהם, וכסוף דבריו כתב הרשב"א ומסתברא שאיז לך קיסם שאינו מוסף משוה כדום התנור ומקורב הכישול, וכל זה מקולותיו של פת, ומנהגם של ישראל חרות, ומשמעו דדעת הרשב"א למסקנא כהרמב"ם מדתני השלכת קיסם, אלא דהרמב"ן שהביא ס"ל דלא מהני אלא אחת מג' מלאכות שהחריב בגמי, ודורא"ש כפי שהביאו הטור והב"י, כתב ותימה על המנהג להקל בהשלכת קיסם, וכתב בסוף דבריו דהנה להם לישראל מוטב שיהיו שותגין ולא מורדים, וכסוף דבריו כתב הב"י דכיון דהרמב"ם והרשב"א מסכימים להחריב בקיסם, וגם טעמו של הרמב"ם מסתבר, ומנהגם של ישראל תורה מסייע, לכן לדינא נקטינן להקל, ובכ"י הביא

תוסקים פליגי על זה, וטעם שני שכתב מדברי החוס', הנה בפנים מאירות חלק ב' סי' ס"ב כתב. לדחות על פי הא דכתב הב"ח דעיקר טעם החוס' בשכר הוא שאינו עולה על שולחן מלכים, אלא דוחתם סופר בחידושו עבודה זרה ל"א ע"ב כתב לקיים דברי הפרי"ח, דגבי קפה שנויעניו הקפה אינם נמחחים במים, והמים רק קולטים הטעם הקפה, ליכא כוה משום כישולי עכ"ם.

והקמ"ח הגדולה בספרו שרי"ת בעי חיי יו"ד סי' קמ"ח, הביא דמנהג העולם להקל בזה, וכתב דאילי הוא מחמת שאינו ללפת הפת ודחה טעם זה, ועוד כתב דאפשר שלא אמרו עולה על שולחן מלכים אלא כמאכל אבל לא כמסקיה, אלא דכתב בסוף דבריו דיש מקום לחתור כוה, ושכן הוא במנהגי האר"י שאסר הקפה משום כישולי עכ"ם, אלא שבינו שפסח הגמנה א"א לאסור, וכן עיין בפתחי תשובה סק"א שהביא בשם הפנים מאירות דאורי' לבעל נפש להחמיר בזה, וכבר יוסף סי' קי"ג אות ג' הביא דברי האר"י כות"ג ומחריק"ש שאסור, אלא דהביא מתשובת הוריד"ז סי' תול"ז דכתב להחיר קפה דאיז כוה משום כישולי עכ"ם.

(יד) גמרא עבודה זרה ל"ח ע"ב אמר רבינא וילכח הארז רפתא דשגור עכ"ם ואפר ישראל, אי נמי שגור ישראל ואפר עכ"ם, אי נמי שגור עכ"ם ואפר עכ"ם, וכו' וישראל חתה שפיר דמי ומותרת, והוא דבגמי אמרו גבי אפיה ופת שאסור ע"י עכ"ם, דמ"מ איז צריך שתהיה כל אפיה הפת מתחלטה לטופה ע"י ישראל, אלא אף אי רק חלק מאפיה הפת ע"י ישראל שרי, וכפי שאמרו בגמי, דאיכא באפיה הפת ג' מלאכות, שגורות חמור דהוא הבערת והדלקת האש, ואפיה הפת דהיינו הכנסת הפת לתנור, וחרוץ והוא כשהופת בתוך התנור המחמה בתולים שגמור אפיה הפת, וכוה אמרו למסקנא בגמי, מהני כרי שלא יהיה פת עכ"ם ויותר, אף אם עשה ישראל רק אחת מג' מלאכות אלה, שגורת חמור דהיינו הבערתו, או הכנסת הפת, או חרוץ, דכלל אחת מהם מהני.

מאכל זה לתן לפני אנשים חשובים, הוי עולה על שולחן מלכים, וכמשי"כ בספרי האחרונים דבמינוי שלכא מלכים כפשוטו כל שדוגלים ליתן מאכל זה בסעודות חשובות, כשמחמת, וסעודה לאנשים חשובים, דכוה שרי טעם הרמב"ם שדבר שעולה כסעודה חשובה הנכרי מוזין הישראל עליה, ואיכא כוה משום חתנות.

(כ) כ"ב הכריז יוסף בשחור ברכה אות ט', דהכל לפי המקום והזמן תחשב עולה על שולחן מלכים, וישי"כ הפיר תואר אות ז', דכמחזי ופטריות תחשב עולה על שולחן מלכים, וזהו דברי הפרי"ח שהביא ואיה מהשי"ס שלא תחשב עולה על שולחן מלכים, דכמשי"כ דהאידנא עולים הם והכל לפי המקום.

(ג) כר"ן תה רקפה אי יש בהם משום כישולי עכ"ם, האריכו האחרונים ליישב מנהג העולם להקל בזה, אף דלכא איכא מקום גדול לאסור בזה, דהא אינו נאכל חי וגם עולה על שולחן מלכים, דהפיר חדש סי' קי"ג ס"ק י"ז כתב להחיר הקפה משני טעמים, טעם ראשון משום דאף שעולה על שולחן מלכים, מי"מ אינו ללפת בו את הפת, דכפי שהבאנו לעיל אות י' דעת הפרי"ח ועוד פוסקים דכוה לא הוי כישולי עכ"ם, ועוד כתב הפרי"ח דכמו שכמו חוס' עבודה זרה ל"א ע"ב גבי שיכר של עכ"ם שהטעם שמתה, כיון שכמו שכסל התבואה למים לוכרת שחבל, ה"י כסל לענין כישולי עכ"ם, וא"כ ה"ה אפשר לומר גבי קפה דכמו דכסל לענין למוס' כרכת שחבל, ה"י לענין כישולי עכ"ם, וכשני טעמים אלה דהפרי"ח האריכו האחרונים, דכטעם ראשון שכתב שבעי ללפת את הפת, זה כפי שהבאנו לעיל אות י' דרוה

משום כישולי עכ"ם, וכמשי"כ הרמב"ם הביאו הב"י, דטעמא דבעינן שיהא עולה על שולחן מלכים, דכיון שיעקר הגזירה היתה משום חתנות שלא יומינו הנכרי כסעודה, ודבר שאינו עולה על שולחן מלכים לאכל בו את הפת אין אדם מוזין חבירו עליה, וכתב רבינו ירחם כפי"ה שהביא הב"י, דתורמוס אין בו משום כישולי עכ"ם, ואף ששוליה על שולחן מלכים, כיון שאינו ללפת בו את הפת שרי, וכפי שהביא שכן הוא בלשון הגמ' דעולה על שולחן מלכים ללפת בו את הפת, אלא דהביא ריש אסורים בזה, ושכן כסור כתב עולה על שולחן מלכים ללפת בו את הפת או לפורפת, ומשמע דאף לפורפת אסור, ושכן הביא הב"י דהוא דבריו הרמב"ם שהחמיר בעולה על שולחן מלכים אף לפורפת, ושכן נפסק בשו"ע סי' קי"ג טע' א', דעולה על שולחן מלכים אף לפורפת אסור, ואף שהפיר חדש סק"ג כתב לדינא דכל שאינו ללפת הפת שרי, מי"מ החכמת אדם כולל סו"ג, וכן בענין השולחן סי' ז' הביאו להחמיר, ושכן יש להחמיר לדינא כפי שנתפסק בשו"ע, ובשבת הל"ה חלק ב' סי' מג', הביא גירסא מהמאורי כסעודה זדה שכלל לא גרס ללפת בו הפת.

ופשוט שריז עולה על שולחן מלכים, לא בעינן שעולה על שולחן מלכים כמות שהיא, אלא אף אם רק ע"י הבישול והוספת דבש, תכלינים, וכדנא בזה, גם כוה שרק אחרי בישולו עולה על שולחן מלכים אסור, דאלי"ה אלא כפי שעולה כמות שהיא, א"כ כסל דין כישולי עכ"ם דהלא כל מאכל כפי לכשלו וליתן בו מלה ושאר דברים, ושכן כתב בדרכי תשובה סי' קי"ג טע' ט' דאין סברא לומר הכי, ואף אי עולה על שולחן מלכים רק בהוספת כמה מינים אסור.

תשמו"ו

פרק ל'

חוקותי

תמ

עכ"ם, כונו סרדינים המצויים בימינו וכן כל מיני השפים הנמכרים לאוכלם שלא בשעת הסעודה, וכל כדנא בזה, שאין הנילות ליתן מאכלים אלה בסעודות מנוכרות כסעודת מלכים, (יא) וכימינו כסעודת אורחים חשובים סעודת חתונה, וכדנא בזה, (יב) אף שבישולם עכ"ם מותרים.

(יג) קפה ותה אף שעולים על שולחן מלכים, מנהג העולם להקל בזה שאין בהם משום כישולי עכ"ם, ולמ' ודאי שיש מקום להחמיר בזה.

(יא) כן כתב בפק החיים אות ב' דכל ישראל מאכל זה לתן לפני אנשים חשובים, הוי עולה על שולחן מלכים, וכמשי"כ בספרי האחרונים דבמינוי שלכא מלכים כפשוטו כל שדוגלים ליתן מאכל זה בסעודות חשובות, כשמחמת, וסעודה לאנשים חשובים, דכוה שרי טעם הרמב"ם שדבר שעולה כסעודה חשובה הנכרי מוזין הישראל עליה, ואיכא כוה משום חתנות.

(כ) כ"ב הכריז יוסף בשחור ברכה אות ט', דהכל לפי המקום והזמן תחשב עולה על שולחן מלכים, וישי"כ הפיר תואר אות ז', דכמחזי ופטריות תחשב עולה על שולחן מלכים, וזהו דברי הפרי"ח שהביא ואיה מהשי"ס שלא תחשב עולה על שולחן מלכים, דכמשי"כ דהאידנא עולים הם והכל לפי המקום.

(ג) כר"ן תה רקפה אי יש בהם משום כישולי עכ"ם, האריכו האחרונים ליישב מנהג העולם להקל בזה, אף דלכא איכא מקום גדול לאסור בזה, דהא אינו נאכל חי וגם עולה על שולחן מלכים, דהפיר חדש סי' קי"ג ס"ק י"ז כתב להחיר הקפה משני טעמים, טעם ראשון משום דאף שעולה על שולחן מלכים, מי"מ אינו ללפת בו את הפת, דכפי שהבאנו לעיל אות י' דעת הפרי"ח ועוד פוסקים דכוה לא הוי כישולי עכ"ם, ועוד כתב הפרי"ח דכמו שכמו חוס' עבודה זרה ל"א ע"ב גבי שיכר של עכ"ם שהטעם שמתה, כיון שכמו שכסל התבואה למים לוכרת שחבל, ה"י כסל לענין כישולי עכ"ם, וא"כ ה"ה אפשר לומר גבי קפה דכמו דכסל לענין למוס' כרכת שחבל, ה"י לענין כישולי עכ"ם, וכשני טעמים אלה דהפרי"ח האריכו האחרונים, דכטעם ראשון שכתב שבעי ללפת את הפת, זה כפי שהבאנו לעיל אות י' דרוה

משום כישולי עכ"ם, וכמשי"כ הרמב"ם הביאו הב"י, דטעמא דבעינן שיהא עולה על שולחן מלכים, דכיון שיעקר הגזירה היתה משום חתנות שלא יומינו הנכרי כסעודה, ודבר שאינו עולה על שולחן מלכים לאכל בו את הפת אין אדם מוזין חבירו עליה, וכתב רבינו ירחם כפי"ה שהביא הב"י, דתורמוס אין בו משום כישולי עכ"ם, ואף ששוליה על שולחן מלכים, כיון שאינו ללפת בו את הפת שרי, וכפי שהביא שכן הוא בלשון הגמ' דעולה על שולחן מלכים ללפת בו את הפת, אלא דהביא ריש אסורים בזה, ושכן כסור כתב עולה על שולחן מלכים ללפת בו את הפת או לפורפת, ומשמע דאף לפורפת אסור, ושכן הביא הב"י דהוא דבריו הרמב"ם שהחמיר בעולה על שולחן מלכים אף לפורפת, ושכן נפסק בשו"ע סי' קי"ג טע' א', דעולה על שולחן מלכים אף לפורפת אסור, ואף שהפיר חדש סק"ג כתב לדינא דכל שאינו ללפת הפת שרי, מי"מ החכמת אדם כולל סו"ג, וכן בענין השולחן סי' ז' הביאו להחמיר, ושכן יש להחמיר לדינא כפי שנתפסק בשו"ע, ובשבת הל"ה חלק ב' סי' מג', הביא גירסא מהמאורי כסעודה זדה שכלל לא גרס ללפת בו הפת.

זרק לאש קיסם אחד. שוב אינו פת עכרים ומותר, (טו) בכישולי עכרים אינו כן, ואף אם הכעיר הישראל האש נחשב עדיין לכישולי עכרים. ולא מועיל כזה אלא הנחת התבשיל ע"י ישראל על האש ולדעת הרמ"א מועילה הכערת האש וזריקת קיסם גם בכישול.

אח"כ עוד מדברי האגור שכתב בשם החוס', שאם הטיל ישראל קיסם מהני כל ימי השבוע עד יום ראשון, וכתב הב"י דוהו קולא יתיירא, ובדרכי משה סק"ז כתב דאפשר שמיידי שלא עמד יום שלם בלא היסק, ובסוף הסי' הביא עוד הב"י מהמרדכי שכתב דאי הכשירו התנור ג' פעמים ע"י קיסם ובפעם אחוונה לא הכשירו מותר, וכמו שהאריך שודאי נשאר מעט גחלים מההיסק הראשון שמהני, ובשו"ע סי' קי"ב סע' ט' פסק, דאפילו לא זרק אלא עץ אחד לתוך התנור מהני, והביא לשון הרמב"ם כיון שאין הדבר אלא להיזק, ובסע' י' הביא דברי המרדכי דאפילו אפו בתנור ג' פעמים והוכשר ע"י קיסם, ובפעם אחוונה לא הוכשר מ"מ מהני, וכרמ"א שם הביא בשם האו"ה, דאם לא עמד התנור מעת לעת בלא הכשר מותר אפילו כמה ימים בלא הכשר.

ועוד כיון אפית פת עכרים הוא שיטת הר"ן שהביא הב"י ריש סי' קי"ב ושכן דעת הספר, והוא דכל הנידון דג' מלאכות כפת דאפילו עשה ישראל אחד מהם מהני, היינו דוקא כפת שלנו, היינו כפת שערכה ולשה ישראל, ורק האפיה ע"י העכרים, דכזה אמרו דכל שעשה הישראל אחד מג' מלאכות שרי, כיון דכל האיסור כזה אינו אלא משום כישולי עכרים, דשם פת עכרים שאסרו חכמים, אינו אלא על לישת הפת ועריכתו, אבל אפיתו שם כישולי עכרים לזה, ואת זה החזירו חכמים כאחד מג' מלאכות, אבל אי ערכו ולשו עכרים זהו איסור פת עכרים שלא הותר וכמו שהאריך הב"י בדבריו, אלא דכתב בסוף דבריו, דכיון דהרשב"א והרמב"ם מסכימים שלא לחלק בין פת שערכו עכרים לפת שערכו ישראל הכי נקטינן.

(טו) כתב הר"ן בסוגיא הביא הב"י סי' קי"ג, דדוקא כפת התירו בגמי דאף אי לא עשה הישראל אלא אחת מג' מלאכות מהני, ולכן אף שגירת התנור דהיא הבערת האש בתנור מהני דלא להוי פת עכרים, ומשום דגבי פת כיון דשגירת

התנור מלאכה מיוחדת היא, והיינו שהבערת האש לאפוח בר פת הינה מלאכה בפני עצמה, ולא סתם הבערת אש, ולכן אף אי עשה הישראל רק שגירת התנור מהני, אבל גבי כישול הבערת האש לכישול אינה מלאכה מיוחדת, הרי דאף אי הבעיר הישראל האש לא מהני דלא להוי כישולי עכרים, וכפי שהביא דמשמע בכל הסוגיא דאמרו דשופתה אשה קדידה, והניח ישראל בשר ע"ג גחלים, דמשמע דהבערת האש לחוד לא מהני, והביא הר"ן דכן כתבו כל הראשונים ואין בדבר ספק כלל, וכפי שהביא הב"י דכן משמע מהרשב"א סוף בית ג', וכן באגרת התשובה לרבינו יונה כתב דלא יזון העכרים המחבת על האש, שאין התנור נכשר בהשלת עץ אלא לאפות הפת בלבד, אלא צריך שיהיו היהודי המחבת למקום שראוי להתבשל שם, ושכ"כ הריב"ש בתשובה סי' תקי"ד דכבר הסכימו כל המפרשים שאין שגירת התנור מועלת אלא כפת בלבד.

אלא דהמרדכי פוק ב' דעבודה זרה, וכן בהגהות ש"י ובאו"ה, ושכן נמצא בראב"ן על ע"ג, כתבו דלא כדברי הראשונים שהתבאנו, אלא שאף גבי כישול מהני הבערת האש כמו גבי פת, וכל שהישראל הבעיר האש שוב ליכא כזה משום כישולי עכרים, וכנראה דס"ל דהא דהתבאר בגמי דמהני אחת מג' מלאכות הוי גם גבי כישולי עכרים, וגם בכישולי עכרים מהני הבערת התנור, ובפרט להטעם שהבאנו לעיל אות קודמת מדברי הרמב"ם שאין הדבר אלא להכיר שפת עכרים אסורה, לדבריהם הוי טעם גם לכישולי עכרים, ומ"מ כפי שהבאנו דרוב הראשונים חולקים ע"י, וכמש"כ הר"ן דכן כתבו כל הראשונים ואין בדבר ספק כלל, ושכ"כ הרשב"א ורבינו יונה.

ובשו"ע סי' קי"ג סע' ד' הובא דין זה כדברי רוב הראשונים, דאין שגירת התנור מועלת אלא כפת, אבל בדברים המתבשלים בעי דוקא שניח הישראל הקדידה על האש, אלא דהרמ"א שם הביא דעת הראשונים המקילים, שאף בכישול

בבית ישראל אין בכישוליהם משום כישולי עכרים. ויש שאסרו, ולדעת הרמ"א אף כסתם גוי יא. (טז) יש שהתירו בשפחות הקניות לישראל, שהיו מצויות כימיהם שאם מבשלות בבית ישראל אין בכישוליהם משום כישולי עכרים. ויש שאסרו, ולדעת הרמ"א אף כסתם גוי ומטעם שכתב דכיון שקנינים לנו לאו דין עכרים

אי ישראל חזיק האש מהני, ועיין בביתור הגר"א סי' י"ט, דכתב לחלוק על הרמ"א דאפילו חזקה לא מהני, וכפי שכתב באות י"ז להוכיח מהגמ', ומשמע דתנו כהשו"ע וזכור הראשונים שהבאנו דכישולי אין מועיל חזקה האש, ושכן הוא לדניא לנהגים כהשו"ע, ושכן פסק הפרי חדש סי' י"ג, וכן ברב פעלים חלק ג' י"ז סי' ט', אלא דהנהגים כהרמ"א יש מקלים כדבריו דאפילו בכישול שרי בהחליק הישראל האש.

(טז) כתבו החוס' בעבודה זרה ל"ח ע"א, דרכי אברהם כן דוד אומר דכל שהעכרים מבשל בבית ישראל מותר, דליכא כזה לא משום חתנות, ולא משום שמא יאכילנו דברים טמאים, אלא דלא הודה לו ר"ת שכיון שהעכרים מבשל לא חילקו חכמים בזה, בין עושה ברשות הישראל לעושה ברשותו, ושכן הובא במרדכי ובנומוקי יוסף שתי דעות אלה, דעת ר' אברהם דבבית ישראל כיון שליכא החזש שמחתנו גזרו, דלא שייך חתנות אלא בממנו לביטוי, וכן שמא יאכילנו דברים טמאים כיון שנמצא בביתו, הרי דליכא משום כישולי עכרים, דעת ר"ת דאמר משום דחכמים אסרו בכל אופן ולא פלוג רבנן.

ובב"י ריש סי' קי"ג כתב דנראה דכן הוא דעת הפוסקים שסתמו דבריהם ולא חילקו ואף כבית ישראל אסור, וכמו שכתב בבדק הבית דוהו לאפוקי מדברי רבינו יוחנן שכתב שרוב הפוסקים הסכימו להתיר, ועוד הביא הב"י מדברי האורחות חיים שהביא דברי הרמב"ן בתשובה, שכתב דשפחות הקניות לנו למלאכה יש להתיר בהם, דכיון דקניות לנו ומוזהרים עליהם כשבת מתחזקה, אי"כ אינם בכלל עכרים ויש להתיר כישוליהם, והרא"ה כתב דאף שהודעת נוסה לדבריו מ"מ בעל נפל יחזיר, ושכן כתב הרשב"א דאנו נוהגים איסור בכישוליהם אפילו בדיעבד, ודעת הרמב"ן שהתיר בשפחות הקניות לנו, נראה כפשוטו דאף לר"ת שאסר בכישול עכרים בבית ישראל, מ"מ ס"ל דיש מקום להתיר בשפחות אלה, ומטעם שכתב דכיון שקנינים לנו לאו דין עכרים

להם, ובשו"ע סי' קי"ג סע' ד' הביא בתחילה דעת הרמב"ן להתיר בשפחות שקניות לנו, והביא גם דעת הרשב"א דיש לאסור בהם אפילו בדיעבד, וכרמ"א שם הביא דנהגים להקל אפילו לכתחילה בבית ישראל, וכמש"כ דא"א שלא יחתה אחד מבני הבית מעט.

והשו"ע סק"ז האריך בדברי הרמ"א, וכמש"כ דלכא' אף לדבריו כיון דקאי על דברי השו"ע דהביא תשובת הרמב"ן, והרמב"ן לא כתב אלא בשפחות שקניות לנו, אי"כ לפ"ז בשפחות שנשכרו רק לשנה, ואינו מוחזר עליהם כשבת הרי דגם לרמ"א יאסר בזה, אלא דהביא דאפשר דמסק' הרמ"א על דעת רבי אברהם שהובא בטור, דבכלל ליכא כישולי עכרים בבית ישראל, ושכן באמת הובא בדרכי משה וכוותות חטאת בשם האו"ה, ועוד כתב השו"ע דאפשר שיעיק סמך הרמ"א על הטעם דא"א שלא יחתה אחד מבני הבית, ועוד סכרא הביא השו"ע מדברי מהרש"ל, והוא דאין לאסור משום כישולי עכרים אלא בעושה מרצונו, אבל עבדים משום ושפחות שעושים כין יצאו ובין לא יצאו ליכא כזה קירוב דעת, ושטב"א זו באמת הובאה כבר ברא"ה בבדק הבית בית ג' שער ד' בשם ר' יצחק, ושזהו סכרא גם לדברי הרמ"א, אלא שבב"י ובדרכי משה לא הוזכר סכרא זו, ובט"ז סק"ג גם הביא דברי האו"ה דיש לסמוך על ר' אברהם להקל לגמרי בכישולי עכרים בבית ישראל.

ועדיין יש שרצו לחדש ולומר דאף השו"ע וט"ז שהקלו אפילו בשפחות שאינם קניות לעולם, מ"מ זהו דוקא אי לכה"פ קניות לשנה או לשנתים, דכזה אף שאינו מוחזר עליהם נחשבות שפחות, משא"כ בימינו שנשכרות רק ליום אחד לא שרי כלל, אלא דנראה דכיון דיעיק החילוק שמצינו בפוסקים הוא בין שפחות הקניות לנו לגמרי, דבהם כמש"כ הרמב"ן דאינם בכלל עכרים וא"כ דין ישראל להם, לבין שפחות שאינם קניות לגמרי, דבהם כל הסכרא אינה אלא כמש"כ ר' אברהם, דכיון דמבשלים בבית ישראל ליכא חשש חתנות, אי"כ מה שייך כלל לחלק דבמושכרות ליום

ידי. (ט) ומ"מ בכל מיני ירקות קפואים הנמכרים שידוע שהם מבושלים חלק מהבישול קודם בהם יש להקל יותר. כיון שהישראל נומר הבישול וכלקמן סעף מ"ז.

פו. (כא) וכן אבקת תפוחי אדמה ואבקת אורז המצוי בימינו. שהתפוחי אדמה והאורז מתבשלים ע"י עכו"ם. ואח"כ עושים מהם אבקת כקמח. באופן שאינם ראוים לאכילה כלל ואח"כ ע"י נתינת מים חמים ע"י ישראל חוזרים להיות ראוים. יש להקל בהם שאף אם הבישול הראשון נעשה ע"י עכו"ם מותרים.

פו. (כב) אף שבבישולי עכו"ם לא מועילה הבערת האש; מ"מ כל שבישולו ישראל אפילו מעט מבישולו בין בתחילה ובין בסוף מותר. וכונן שהניח העכו"ם הקרירה על האש.

(כ) הגה בדין ירקות הקפואים הנמכרים, ידוע שאף שאינם מבושלים לגמרי ככל שימורים, מ"מ הינם מבושלים חלק מהבישול האם מותרים, הנה לפי מה שהתבאר לקמן אות כ"ד דאף רמהני אי הישראל רק עשה גמר הבישול דגם כזה לא הוי בישולי עכו"ם, מ"מ לרוב הראשונים ושכן נפסק בשר"ע, דלכתחילה היינו דוקא בעשה הישראל חלק מהבישול קודם שהתבשל כמאכל בן דרוסאי, אבל אחר מאכל בן דרוסאי שרי רק בשעת החחק, ושלפ"ז היה מקום לומר שירקות אלה כיון שכבר מבושלים כמאכל בן דרוסאי, לא מהני אי אחר"כ מבשלים בביתו.

אלא דכפי הנראה דמ"מ קשה מאוד לידע אם הינם מבושלים כבר כמאכל בן דרוסאי, דאין ברור כלל אי שיעור זה שמבושלים כבר ראוי לאכילה בשעת החחק לרוב בני אדם, בפרט לפי מה שהבאנו לעיל אות כ"ה שלידן זה דבעי שהישראל יבשל קודם מאכל בן דרוסאי ברור דמהני אף חצי בישול ולא דוקא שבישול בתוך שליש בישול, וכיון דאיכא בהם עוד כל הצדדים שהתבאר גבי שימורים, דהבישול נעשה בבתי ישראל, ובחלק מהם אף ישראל מבעיי אש, ואיכא גם היתור דבית הרושת שהתבאר מהמהרי"ט, וזהו לרוב ההיתור שהבאנו גבי שימורים בדורך כלל אינם מתבשלים בדורך בישול על האש, אלא בכל מיני דרכים מיוחדות כבישול באדים ובקטור דבזה יתכן מאוד שהוי כעישון שלא אסרו כלל משום בישולי עכו"ם, ולכן יש מקום גדול להקל בהם.

(כא) הבית יוסף בתשובה באבקת רוכל סי' ל', כתב בדבר הישים ששולקים אותם

עד שמגיעים למאכל בן דרוסאי וחוזר ומייבשים אותם כדי לעשותם גריסים, ושוב אינם נאכלים אלא ע"י בישול אחר, דכיון דזהו איסור דרבנן ויש מתירים הישים אלה, כיון שהבישול הראשון אינו ניכר בהם ואינם נאכלים אלא ע"י בישול אחר, לכן אפשר שיש להתיר כאלו החישים כיון שאין נאכלים אלא ע"י בישול חוש, וגיורן זה דהבי"ט לכה, דומה לגיורן דידן, והוא דבתחילה מבושלים המאכל, ואח"כ גורמים שלא יהא ראוי לאכילה ושוב מבושלו ישראל, דכל זה כתב הבי"ט דאף דהיה מקום לומר דכיון דסוף סוף עכו"ם בישלו עד מאכל בן דרוסאי ועשאו ראוי לאכילה וא"כ יאסר. מ"מ כתב הבי"ט דכיון דבישול ראשון אינו ניכר, ואינם נאכלים אלא ע"י בישול אחר לכן אפשר שיש להקל כיון דזהו איסור דרבנן.

ונראה דבדין דידן איכא עוד צד גדול להתייר, והוא דהא דרך בישול דברים אלה קודם שנעשים אבקה, הוי כמעט ברור ביותר שברוב הגדול מהאופנים אינם מתבשלים בדורך גילה על האש, אלא ע"י אדים וקטור וככל מיני דרכים מיוחדות, דבזה כמו שהתבאר לקמן אות ל"א, יתכן מאוד שידע כמעטין, שנפסק ברמב"ם ובשו"ע שליכא בו כלל משום בישולי עכו"ם, ומטעם זה בצירוף דברי הבי"ט נראה דיש כזה מקום גדול להקל.

(כב) כן הוא בגמרא ע"י רף ל"ח ע"א למסק' הגמרא אמר ר' יוחנן בין שהניח עכו"ם והפך ישראל, בין שהניח ישראל והפך עכו"ם מותר, ואינו אסור עד שתהא תחלתו וגמרו כדפי עכו"ם, ובגמ' הידשו כזה דאף דאסרו חכמים

וישראל הינם הקרירה או הפך הכשר קודם שהגיע למאכל בן דרוסאי, שמידר הבישול וכן ישראל שהניח הקרירה והניס עכו"ם ומידר הבישול מותר. (כג) וכן עכו"ם שלא התכוין לבישול אלא שהמאכל התבשל על ידו אין בזה משום בישולי עכו"ם ומותר.

זי. (כד) אבל ישראל שהניח הקרירה על האש ומלקה קודם שהגיע למאכל בן דרוסאי שהוא שליש בישול, וכן עכו"ם והחוזרה אסור, וכן אם בישל עכו"ם (כה) שליש בישול וישראל נמר בישולו אין להתיר אלא בהפסד מרובה, ולדעת הרמ"א מותר באופנים אלה.

בישולי עכו"ם, מ"מ לא אסרו אלא אי מתחילת הבישול עד סופו היה ע"י עכו"ם, אבל אי או תחילתו או סופו היה בידי ישראל לא אסור, וכמו שכתב הבי"ט דהא דאסרו בגמ' דאי הפך הישראל שרי איירי התפן. ובכשר, וכמו שהביא שכתב הרמב"ם דכל שהפך בכשר דינו כהניס בקרירה, אבל אי רק התפן בגחלים לא מהני, אלא דהביא דמדברי הטור ששמע דאף בחמה והתפן בגחלים מהני, וכמש"כ הבי"ט בהמשך דבריו דאפשר שלא בנתלים בשעת הצליה עדיף מהבערת האש שלא מהני לרוב הראשונים בבישול כפי שהובא לעיל אות ט"ו, והואל ודוקא במבעיר האש קודם שמיניח התבשיל שליח הוכחה בלל שמבעיר האש לצלות כשר לא מהני, אבל במחמה בזמן שהבשר עליהם ומקרב בישולו שרי.

וכפי שהביא הבי"ט מהגמ' שם דאסרו דאי לא הפך והוא בשל בתמי שעי והשתא בשל בחדא שעתא דקריתו בישראל לאו מילתא היא, והיינו דבדין זה דהפך עכו"ם דמותו איירי שאף בלא שהפך העכו"ם הבשר היה מתבשל והעכו"ם רק מיהו בישולו, אבל אי לא היה מתבשל בלא העכו"ם אסור, והרמ"א בשו"ע סע' ו' שהביא שאף אי לא היה מתבשל בלא סיוע העכו"ם שרי, עיי"ש בש"ך סק"ח ובסי"ו סק"ו דהקשו על דבריו מדברי הגמ' שהבאנו דרק קרובי בישראל שרי, ובשי"ן כתב דהרמ"א כתב כן לשיטתו דס"ל דאף השלכת קיסם מהני אף בבישול עכו"ם, ולכן כתב דמהני אף אי לא היה מתבשל בלא סיוע העכו"ם, ומ"מ דעת השו"ע שם בסע' ו' דבעי שהפך בכשר כדי שיוותר ולא מהני אף אי הפך בגחלים בדעת הטור, ודאי דבעי שאף בלא שהפך היה מתבשל לגמרי, וכמש"כ בבי"ט דלא איירי שהפך הבשר מצד לצד, כיון דבה"ג הא צד השני לא היה נצלה לגמרי

הרמב"ם בפרק ט' מהל' שבת שהוא חצוי בישול, שרי.

(כה) ובשיעור מאכל בן דרוסאי אם הוא שליש בישול או חצי בישול, דעת